REINER KUNZE

ANII CEI MINUNAŢI

Proză

VERSIUNEA ÎN LIMBA ROMÂNĂ DE
HERBERT-WERNER MÜHLROTH

Mulţumesc soţiei mele pentru altruismul ei.

Mulţumesc Marcelei, fiindcă şi în anii, în care în primul rând trebuia să se găsească pe ea însăşi, nu s-a dezis niciodată de tatăl ei.

Mulţumesc prietenilor noştri pentru înţelegerea şi pentru ajutorul lor.

CUPRINS

Prefaţă de Herbert-Wemer Mühiroth / 7

Copii ai păcii

Copil de şase ani /13 Copil de şapte ani /14 Copil de opt ani /15 Copii de nouă ani /16 Copil de unsprezece ani /17 Copil de doisprezece ani /18 Ordin de tragere /19

Fulgi

Clovn, zidar ori poet / 23 Fulgul / 25

Apărarea unei metafore imposibile

Cincisprezece ani / 29 Sârmă/31

Coleg de clasă/32 Tablou uman (I) / 33 Tablou uman (II) / 34 Antract/35 Balast/37 Ordine/38 Element/39 Rezonanţă/ 43 Lecţia de literatură / 44 Moştenire / 45 Aici/46 Crăciun/ 48 Revoltă / 49 Manifeste / 50 Tactică/53 Iertare / 55

Adunare sub drapel / 57 Motive de înduioşare / 59

Buddha/60 Kamasutra / 62 Vizită/64 Captivat/ 68 Concert de orgă / 69 Omul/74 Măcar/75 Bilanţ provizoriu / 77

Cafeneaua Slavia[1]

1968

În spatele frontului / 83 Paltonul / 84

1 Ediţia germană conţine şi textul Cafeneaua Slavia, cuprinzînd poezii cehe, traduse de Reiner Kunze, precum şi unele scurte informaţii despre autorii şi ediţiile th care aceste poezii au apărut în ediţia de faţă nu s-au introdus aceste pagini, care ar fi fost o traducere dintr-o traducere, (nota traducătorului)

Prietenul meu, un poet al dragostei / 87 însă eroi / 88
Cătuşe / 92
1975
Înmormântarea/ 95
Raportul unui spălător praghez al geamurilor de faţadă / 96 Corespondenţă din Boemia / 97 Pasteurella pestis / 99
În loc de postfaţă
Muncitor silvic /103
REINER KUNZE: referinţe critice /105

Reiner Kunze se numără printre cei mai de seamă scriitori germani actuali, scrierile sale de renume internaţional fiind traduse, până în prezent, în treizeci de limbi. El face parte din generaţia scriitorilor din fosta RDG, ca Günter Kunert, Sarah Kirsch, Jurek Becker sau Wolf Biermann, care au adoptat o poziţie critică faţă de regimul socialist, suferind toţi aceeaşi soartă: expulzarea.

În timp ce cărţile sale apăreau în RFG, în mare tiraj, în RDG, Kunze a fost ignorat complet după protestul său împotriva invadării Cehoslovaciei de către armata sovietică, în 1968. Ca urmare, faimoasa „Staatssicherheit" (Stasi) l-a supravegheat de aproape până în 1977. Despre dosarul său *Deckname Lyrik* (*Nume conspirativ „lirică"*) Kunze a publicat o carte, care a fost tradusă şi în limba română (Reiner Kunze, *Nume conspirativ „lirică"*, ed. Paideia, Bucureşti.

În 1969 a apărut la editura Suhrkamp volumul său de poezie *Sensibile Wege* (*Drumuri gingaşe*), care i-a atras autorului aspre critici la Congresul Scriitorilor şi interdicţia de a semna timp de aproape cinci ani.

La începutul anilor '70. când atmosfera în tabăra comunistă s-a destins pentru o scurtă perioadă de timp, Kunze a putut să apară în antologii din RDG, autorităţile redegiste nutrind intenţia de a-şi recupera scriitorii de renume. Astfel, în 1976, cartea lui Kunze pentru copii *Der Löwe Leopold* (*Leul Leopold*) fusese tipărită şi urma să fie difuzată, dar fiindcă, în acelaşi an. a apărut la editura Fischer, în RFG, volumul de faţă, *Die wunderbaren Jahre*

(*Anii cei minunaţi*), ea a fost dată la topit.

Kunze a trimis manuscrisul *Anilor minunaţi* la Fischer Verlag din RFG, fără să-l fi prezentat „Biroului pentru drepturile de autori" (Büro fur Urheberrechte) din Berlinul de est. Editura l-a predat lui Heinrich Böll, care a recomandat publicarea lui neîntârziată. Ţinând însă seama de atitudinea critică a cărţii faţă de situaţia din RDG, editura a ţinut manuscrisul sub tăcere nevoind să-i provoace neplăceri autorului. Din acest motiv, volumul n-a fost prezentat nici în catalogul editurii pentru Târgul de carte de la Frankfurt în 1976, ci abia în cadrul unei conferinţe de presă, care a avut loc acolo. Boli s-a exprimat despre *Anii cei minunaţi* în chipul următor: (...) „Textul aruncă o privire unică înfricoşătoare asupra raporturilor umane din RDG (...) furnizând mai multe lămuriri despre Germania şi despre soarta Cehoslovaciei decât valuri întregi de literatură propagandistică".

Cartea *Anii cei minunaţi* a reprezentat un eveniment literar şi politic în RFG, unde a avut cel mai mare ecou pe care l-a cunoscut până atunci vreo carte din RDG şi a produs, drept urmare, ruptura definitivă a scriitorului de RDG. Kunze a declarat într-o scrisoare adresată editurii:

„După apariţia acestei cărţi, mă aştept la orice măsură represivă pe care un guvern o poate adopta faţă de un scriitor". Kunze a fost exclus din Uniunea Scriitorilor din RDG şi declarat „persona non grata". Şicanele împotriva lui şi a familiei sale deveniseră atât de supărătoare, încât autorul s-a văzut nevoit să-şi părăsească ţara, de care n-a vrut să se despartă niciodată, şi să se stabilească în Bavaria.

Volumul de faţă, *Anii cei minunaţi*, urmăreşte două teme principale de-a lungul unui mozaic de miniaturi în proză: Situaţia în RDG reflectată din perspectiva adolescenţilor, a generaţiei care. În sistemul realist-socialist, s-a „trezit" precum şi situaţia în Cehoslovacia între 1968 şi 1975, exprimând solidarizarea autorului cu cei care erau persecutaţi acolo şi şuierau de pe unna represiunii ideologice.

Textele sunt redactate într-un limbajul laconic şi lucid, care aminteşte de dialectica brechtiană, programul lor fiind concentrarea radicală a experienţelor la nucleul lor constitutiv, esenţial, ceea ce le accentuează autenticitatea. Karl Corino a putut constata astfel că în acest volum „romane întregi au fost comprimate până la texte scurte de proză”, iar Heinrich Böll a observat că „niciun rând nu este întâmplător, şi de prisos (…) în această proză, al cărei autor pare a fi un chirurg cu o înclinaţie profundă pentru poezie”.

Din volum răzbate şi consternarea autorului în faţa abuzurilor pe care statul socialist şi le permite la adresa oamenilor tineri, a căror grijă ar trebui să o poarte, şi pe care nu face decât să-i demaşte. Kunze se solidarizează cu individul reprimat, acuzând inumanitatea sistemului şi apărând demnitatea omenească.

În tradiţia realismului crud brechtian, autorul se vădeşte a fi suferit şi influenţa existenţialismului în sensul lui Camus, precum remarcă Heiner Feldkamp, operele scriitorului german se caracterizează printr-un adversativ „totuşi”, formulat individual, de la care se deduce o exigenţă morală şi speranţa”.

Textele din primele trei secţiuni sunt roade ale unor discuţii cu elevi, studenţi, ucenici, muncitori şi soldaţi, precum şi dialoguri între un tată şi o fiică. Ele demonstrează că deformarea sufletească într-un stat autoritar începe din anii copilăriei, dezvăluind variatele mecanisme de represiune cărora le sunt supuşi tinerii. În anii lor decisivi de formare, şi ilustrând cât de precară a putut fi uneori atmosfera într-un sistem social pervertit. Textele tematizează probleme din viaţa cotidiană a tinerilor, de ordin intim, puberal, în căutarea de sine, în conflictul dintre generaţii precum şi în cele ivite la primul contact nemijlocit cu obtuzitatea statului socialist.

Copii ai păcii arată efectele militarizării forţate a copiilor încă din anii de grădiniţă, cultivarea sistematică a urii împotriva inamicului de clasă, deformare care are drept scop ca mânuirea armelor şi ordinul de tragere să fie

executat ca un fapt de la sine înţeles.

Fulgi prezintă iritarea trezită în sufletul infantil de supunerea oarbă din jur precum şi piedicile cu care este confruntat elanul de cunoaştere al adolescenţilor într-o ambianţă de disciplină şi ordine rigidă, ridiculă.

Cea mai mare parte a textelor este adunată în secţiunea *Apărarea unei metafore imposibile*. Ca motto, autorul a ales un citat din romanul lui Tmman Capote, *Harfa de iarbă*, cu o ironie amară, fiindcă şi ea sfârşeşte prin a fi pervertită pentru tinerii din RDG. făcând aluzie la neputinţa lor de a-şi găsi o „Gegenwelt", pe care totuşi nu încetează să o caute. Apar situaţii groteşti din viaţa tinerilor, înfăţişând dogmatismul, neînţelegerea, stupiditatea obstinată a celor însărcinaţi cu educarea tineretului: Purtatul ochelarilor de sârmă este calificat drept „comportare decadentă" (*Sârmă*); cântatul la ghitară pe Alexanderplatz o tulburare a ordinii de convieţuire socialistă (*Rezonanţă*); a arăta colegilor de clasă o carte poştală din Japonia înseamnă a face propagandă pentru sistemul capitalist, iar predica delaţiunii funcţionează deja din şcoală (*Coleg de clasă*); cea mai mică abatere de la normele prescrise se consideră act de opoziţie (*Element*); învăţământul este unilateral şi schimonosit (*Moştenire / Lecţia de literatură*); fiecare impuls către libertatea individuală suferă o suprimare brutală (*Iertare*/*Aici*); colaborarea cu securitatea duce la o dependenţă insuportabilă şi îndeamnă la fapte disperate. Dar există şi spaţii în care individul îşi poate regăsi tihna (*Concert de orgă*).

În secţiunea *Cafeneaua Slavi a* găsim texte din 1968 până în 1975, adică din perioada de „normalizare" forţată după Primăvara de la Praga. E surprinsă, de pildă, reţinerea cetăţenilor din Cehoslovacia faţă de „ocupanţii" lor (*Paltonul*), dar şi simpatia redegiştilor arătată soţiei scriitorului, fiindcă e originară din Cehoslovacia (*în spatele frontului*); citim un protocol bizar al unui soldat din zilele invaziei republicii frăţeşti (*însă eroi*); descoperim pagubele provocate de împiedicarea intelectualilor neconformişti să-

şi exercite profesiunea (*Raportul unui spălător praghez al geamurilor de faţadă / Corespondenţă din Boemia*); asistăm la solidaritatea persecutaţilor (*Înmormântarea*).

În loc de postfaţă confirmă autenticitatea acestor texte, care sunt scrise „aşa, cum e în viaţă”.

Cartea *Anii cei minunaţi* a fost ecranizată în regia chiar a lui Reiner Kunze. Filmul a fost distins cu menţiunea „besonders vvertvoU” (deosebit de valoros) de către Filmbewcrtungsstelle Wiesbaden şi a obţinut Premiul bavarez de film „Bayrischer Filmpreis” în 1980.

HERBERT-WERNER MUHLROTH

Fiindcă singurul nostru cuib sâni aripile noastre.

Erik Lindegren

COPII AI PĂCII

El străpunge soldaţii săi de plumb cu ace cu gămălie. Le înfige în burtă până ce vârful le iese prin spate. Le înfige în spate până ce vârful le iese prin piept.

Ei cad.

„Şi de ce tocmai „ăştia?”

„Fiindcă ăştia sunt ăilalţi”.

În fiecare mână ţine un revolver, de piept atârnă un pistol automat jucărie.

„Ce zice maică-ta despre armele astea?”

„Păi ea mi le-a cumpărat”.

„Şi pentru ce?”

„Contra celor răi”.

„Şi cine e bun?”

„Lenin”.

„Lenin? Cine-i ăsta?”

Se gândeşteâncordat, dar nu ştie să răspundă.

„Tu nu ştii cine-i Lenin?”

„Căpitanul”.

„Ei erau din P. şi noi primisem loc pentru cortul nostru lângă dânşii”, zise bărbatul din W. „A fost de ajuns să ne arătăm – că îndată băiatul din cortul vecin trase în noi cu un pistol automat de jucărie. Când cei doi băieţi ai noştri îi cerură socoteală, el spuse că tatăl său i-ar fi zis, că noi am fi inamici – şi imediat se retrase în uşa cortului şi

deschise focul asupra lor. Băieţii noştri terminaseră repede cu el: E aiurit. Dar eu trebuie să vă spun că nici după opt zile nu putusem încă să mă sui în maşină fără să fi avut ţeava pistolului îndreptată asupra mea, şi asta m-a călcat pe nervi.

Să zicem că ar veni un unchi din America…

Nu se poate. Tancurile l-ar împuşca imediat. (Cu gestul unui mitralior) Eeng-peng-peng! (ceilalţi elevi rid.)

Dar de ce?

Fiindcă americanii sunt duşmani.

Şi Angela Davis? N-aţi făcut un ziar de perete pentru Angela Davis?

Dar asta nu e americancă. E comunistă.

Ba nu, asta e de culoare.

„Am fost ales în comandamentul de grupă, zice băiatul şi împunge cu furculiţa bucăţica de şuncă. Bărbatul care comandase mâncarea pentru el, tace. „Sunt responsabil pentru pregătirea militară socialistă”, zice băiatul.

„Pentru ce?”

„Pentru pregătirea militară socialistă”. Şi suge macaroanele de pe buza inferioară.

„Şi ce trebuie să faci?”

„Eu pregătesc manevre şi aşa mai departe”.

Eram cât pe ce să-nvăţ să trag cu pistolul, dar de-a adevăratelea, pe poligonul de tragere. Poţi să iei tramvaiul până acolo, zise ofiţeail. Acesta venise în timpul orei de rusă, deodată se deschise uşa şi el întrebă, cui i-ar place să tragă cu pistolul… Eu m-am ridicat primul, numai că – am câteva impulsuri în plus… Trebuie să expiri cincisprezece secunde şi să ţii pistolul cu braţul întins într-o gaură, şi atunci pot să citească exact, câte impulsuri ai. Dar ce crezi, cât cântăreşte o chestiune ca asta! Un kilogram şi trei sute de grame… Şi află că unul a avut ghinion. Avea numai foarte puţine impulsuri, asta e ceva foarte rar, şi mai ştii ce? Ăle avea o mâna prea mică, nu ajungea cu degetul la trăgaci”.

ORDIN DE TRAGERE

Merg la tata, zice el, ia motocicleta, şi mă-ntreb oare unde a rămas, de ce nu vine înapoi, şi încet încep să mă îngrijorez, atunci vin ei şi-mi spun să mă duc la P „a încercat să treacă graniţa şi l-au prins. Am luat deci primul tren spre P., a mărturisit deja, zic ei, şi când nu mai putusem să mă stăpânesc şi-mi veneau lacrimile, au zis, nu vă faceţi griji, Gerhard al dumneavoastră trăieşte, a mâncat bine şi acum doarme. Şi dacă s-ar fi întâmplat în timpul armatei, ar fi fost mai grav. Doar abia a trecut examenul de muncitor calificat cu bacalaureat, şi luni ar fi trebuit să intre în armată… Şi atunci, luni după-amiază, vin ăştia de aici şi zic, să mă duc marţi la P… Fac un cozonac, mai cumpăr câte ceva şi atunci îmi zic ăştia în P… dacă nu cumva am aflat, dacă ai noştri chiar nu mi-au zis nimic, fiindcă el s-a spânzurat. De chiloţi. Şi că i-ar fi dat o foaie de hârtie, dacă ar vrea să-mi scrie câteva rânduri, dar el a refuzat. Cum a fost în stare să-mi facă una ca asta… Şi n-am voie să-l văd, numai puţin înainte de ceremonia funerară, care va avea loc în închisoare. Ce pot să-mi înmâneze e numai urna.

FULGI

CLOVN, ZIDAR ORI POET

Recunosc să fi spus: farfurie de prăjituri. Recunosc de asemenea că, la întrebarea fiului meu, dacă să pună toată prăjitura pe farfurie, să fi răspuns: toată. Şi nu neg că prăjitura ocupa trei sferturi din suprafaţa mesei din bucătărie. Dar nu poţi să te aştepţi de la un băiat de zece ani ca el să-şi dea seama despre ce e vorba dacă spui farfurie de prăjituri? Spălatul mâinilor îl supravegheasem, apoi am ieşit ca să-mi salut amicii, pe care îi invitasem să mănânce prăjitura de cartofi. Prăjitura proaspătă de cartofi de la brutarul nostru e o delicatesă.

Când m-am întors în bucătărie, fiul meu şedea cocoţat în genunchi pe masă. Pe una din acele farfurii de prăjituri, care sunt doar puţin mai mari decât o farfurioară, ridicase un turn din prăjitură de cartofi, lângă care Tumul strâmb de la Pisa ar fi apă – au perfect vertical. N-am păstrat tonul cel mai calm.

Dacă nu vede că farfuria e prea mică.

El şi-a pus obrazul pe masă să contemple farfuria din acest punct de vedere complet nou.

Trebuia deci să vadă că prăjitura nu încape în această farfurie.

Totuşi prăjitura încape, replică el. Una din tăvi stătea rezemată de piciorul mesei şi cealaltă, de asemenea, era aproape goală.

Începusem să mă întreb cu voce tare, ce o să se aleagă dintr-un om, care îngrămădeşte un metru pătrat de prăjitură pe o farfurioară, fără să se îndoiască măcar o clipă că aceasta ar putea să nu fie destul de mare.

Atunci amicii mei apărură tocmai în uşă.

„Ce o să se aleagă din băiat?” întrebă primul, reluând cuvintele mele. Se îndreptă către turn. „Băiatul manifestă un simţ uluitor al echilibrului. Ori o să ajungă la circ, ori o să devină zidar.

Al doilea dădu ocol turnului, clătinând din cap.

„Unde-ţi sunt ochii?” mă întrebă el. Abia acum descoperii, că bucăţile de prăjituri tăiate de mine erau împărţite în patru, ca şi cum am fi nişte moşnegi fără dinţi. Amicul văzu raporturile mai mari. „Nu vezi că în băiat se ascunde un artist?” zise el. „Băiatul are curajul nemaivăzutului. El leagă astfel lucrurile între ele încât ne minunăm. Are perseverenţă creatoare. Poate că o să iasă chiar un poet din el, cine ştie”.

„Mai degrabă un soldat adevărat sau genial” zise cel de-al treilea, pe care-l întrerupsei îndată. „Soldat? De ce tocmai soldat?” întrebai cu riscul ca să trebuiască apoi să-l dezvăţ pe fiul meu de cuvintele ce aveau să urmeze, de îndată ce amicul o să-şi aducă aminte de anii soldaţiei. El răspunse: „Un soldat adevărat pentru că execută şi ordinul cel mai idiot. Şi un soldat genial, pentru că îl execută astfel încât idioţia ordinului devine limpede. Un om ca el poate să ajungă o binecuvântare pentru trupă”.

Am sperat ca fiul meu să nu fi înţeles cea mai mare parte din ce se spusese. Seara însă se ghemui pe pat la picioarele surorii sale şi-o întrebă, ce îi sfătuieşte ea să se

facă: clovn, zidar ori poet. Să devină soldat nu are de gând, pentru că astfel putea să aibă de a face cu tipi care să-i dea ordine ca tata.

De atunci ţin seama cine e la noi în vizită, înainte ca să-mi critic vreun copil.

FULGUL

Duceam discuţia a doi taţi pe care soarta i-a prins deopotrivă în gheară: amândoi avem fete. Deodată în raza lămpii din bucătărie pluti un fulg, şi eu îl privi pe Honza mirat. „Dumnezeu are o vorbă" zise el şi începu să povestească: „Într-o zi vine fugind fata mea, în timpul orelor de clasă, în bibliotecă şi-mi spune: Să te duci, te rog, la director, dar numaidecât.

Eu zic: La director?

Nu e pentru şcoală, zice ea.

Atunci pentru ce?

Pentru gâşte.

Pentru care gâşte?

Pentru giştele îngrijitorului".

Honza ridică fulgul, care căzuse lângă piciorul său. „Cunoşti stilul acesta guraliv" zise el. Pentru fiecare cuvânt o cerere". Sprâncenele sale, care stăteau pleoşite ca două aripi de cioară, începură să zvâcnească şi el continuă:

„Ce e cu gâştele? întrebai deci.

Le-am dat de mâncare, zice ea.

Şi mai departe?

Voiam de fapt să ştiu, dacă mănâncă asta… Pentru că şi asta arată ca nişte grăunţe. Ce să fac dacă ele sunt aşa de proaste…

Eu zic: Vrei să fi aşa de drăguţă şi să menţionezi ce le-ai dat de mâncare?

Mda-pioneze".

Honza băgă de seamă gestul de a înghiţi pe care l-am făcut fără voie şi zise: „Şi eu m-am simţit în pielea gâştelor atunci. Pentru director însă contase gradul meu de rudenie cu fiica mea.

Ştiţi cât de greu de găsit e un îngrijitor, mă întrebă,

ca şi cum ea nu-i dăduse gâştelor ci îngrijitorului acele de gămălie. Şi ştiţi ce înseamnă un îngrijitor pentru o şcoală? întrebă el mai departe. Vreau să vă explic, spuse el. Un îngrijitor este aşa de greu de găsit încât şcoala asta a rămas deja un sfert de an fără, şi el înseamnă pentru funcţionarea impecabilă a şcolii atât de mult, încât n-o să supravieţuiesc încă un al doilea sfert de an fără îngrijitor.

— Ce să-i răspund? Ca să puteţi măsura pe deplin proporţia faptei comise de fiica dumneavoastră, spuse el în încheiere, îngrijitorul se gândeşte să demisioneze, îl întreb: Gâştele au murit oare?

Una şi-a sucit necontenit azi dimineaţă capul şi a trebuit să fie tăiată, zise directoail. Celelalte patru vor trebui să fie tăiate negreşit în cursul zilei. Gâşte de rasă, poloneze. De import.

Eu zic: Vedeţi cumva vreo posibilitate…

Cel mai puţin lucru ar fi, să cumpăraţi cele cinci gâşte, zice el”. Honza învârti fulgul între degetul mare şi arătător. „Dar astea sunt timpuri de mult trecute, asta a fost în clasa a opta. Acum e într-a noua”. Şi, suflând în fulg, adăugă: „Numai că uneori aşa un fulg pluteşte în faţa perdelei şi-mi aduce aminte de zilele de speranţă, când fiica mea era încă stăpânită de lăcomia cunoaşterii”.

APĂRAREA UNEI METAFORE IMPOSIBILE

Aveam unsprezece ani, şi mai târziu împlinisem şaisprezece. Nu-mi arog niciun merit, dar aceştia au fost anii cei minunaţi.

Truman Capote, *Harfa de iarbă*

Poartă o fostă, care nu poate fi descrisă, fiindcă deja un singur cuvânt ar fi deja prea lung. Şalul ei, dimpotrivă, seamănă cu o dublă trenă: aruncat neglijent în jurul gâtului, cade în toată lăţimea lui peste pulpe şi fluierele picioarelor. (Cel mai mult i-ar fi plăcut să aibă un şal, la care au tricotat trei bunici cel puţin doi ani şi jumătate – un fel de cascadă Niagara din lână. Despre un astfel de şal, cred, ar fi susţinut că se potriveşte exact sentiment ului ei de viaţă. Dar cine putea să ştie acum doi ani şi jumătate, că astfel de şaluri o să fie azi la modă.) La şal poartă

pantofi de tenis, pe care toţi prietenii şi toate prietenele sale i-au scris numele. Are cincisprezece ani şi nu dă doi bani pe părerile babalâcilorăştia fiind toţi aceia, care au peste treizeci de ani.

Poate vreunul dintre aceştia s-o înţeleagă, chiar dacă şi-ar da osteneală? Eu am trecut de treizeci.

Când ascultă muzică, vibrează panourile uşilor la două camere înainte. Ştiu, volumul acesta ridicat al sunetului înseamnă pentru ea explozie de bucurie. Satisfacere parţială a nevoii ei de protest. Refulare supersonică de concluzii logice supărătoare. Transă. Totuşi surprind la mine mereu o reacţie de scurtcircuitare. Îmi vine deodată s-o rog să pună radioul mai încet. Cum aş putea, deci, s-o înţeleg – cu sistemul ăsta nervos?

Şi mai stingheritoare e înclinaţia mea de a coborî pe pământ toate gândurile prea îndrăzneţe.

Ea (fiică) şi eul narativ (tată) sunt persoane inventate.

Mobilele din camera ei sunt ninse de praf Sub patul ei, praful face valuri. În mijlocul odăii zac agrafe de păr, o oglindă de buzunar, ghemotoace din resturi de piele, clasoare, codiţe de mere, o pungă de plastic cu inscripţia „Aerul lumii mari şi largi”, cărţi răsfoite şi trântite claie peste grămadă (Hesse, Karl May, Hölderlin), jeanşi cu crăcii pantalonilor întorşi pe dos, pulovere întoarse pe jumătate şi pe trei sferturi, ciorapi-pantaloni, batiste de nylon întrebuinţate. Poalele acestui peisaj deluros se întind până în baie şi în bucătărie.) Ştiu: Ea nu vrea să se iasă pradă nimicurilor vieţii. O sperie îngustarea perspectivei, a spiritului. O sperie abmtizarea sufletului prin repetiţie. Pe lângă aceasta, cântăreşte activităţile, unele faţă de altele după sentimentele neagreabile, care ar putea fi legate de ele, şi consideră o expresie a libertăţii personale, dreptul de a ignora pe cele mai neplăcute. Dar nu numai că şterg, din când în când, pe furiş, praful din camera ei, pentru a o ocroti pe maică-sa de o criză cardiacă – trebuie şi să mă apăr de tentaţia să se împingă fleacurile acestea în câmpul atenţiei şi să provoc formarea unor sentimente de

constrângere.

Odată am căzut victimă acestor tentaţii.

Ea are o îngrozitoare scârbă de păianjeni. Drept care i-am spus: „Sub patul tău erau două cuiburi de păianjeni”. Pleoapele ei, cărora dânsa le dăduse un ton mai închis cu rimel violet, dispărură îndărătul globurilor ochilor şi dânsa începu să strige: „În! ah! uh!”, că, dacă profesoara ei de engleză ar fi fost de faţă, ar fi leşinat de emisia atâtor sunete guturale… – „glottal stops”, pe engleză. „Şi de ce îşi fac ăştia cuiburile tocmai sub patul meu?” „Acolo nu sunt deranjaţi prea des”. Mai direct n-am vrut să devin, şi ea e inteligentă.

Seara îşi recâştigase echilibrul interior. Zăcând în pat, făcea o impresie mândră aproape. Pantofii ei de casă stăteau pe pian. „De acum încolo îi pun totdeauna acolo”, zise, „ca să nu poată păianjenii să intre în ei”.

SÂRMĂ

Ei îi pare rău că nu suferă de o tulburare a văzului. Dacă ar suferi de o tulburare a văzului ar putea să poarte ochelari de sârmă. Părinţii unui elev care purtase la şcoală ochelari de sârmă au fost avertizaţi că ochelarii de sârmă sunt o influenţă a modei imperialiste, adică decadenţă. Drept dovadă dirigintele a adus poze dintr-o revistă ilustrată din vest, unde erau arătaţi purtători masculini de ochelari de sârmă, cu păr lung.

În dimineaţa când ea ar putea să se ducă la şcoală cu ochelari de sârmă, s-ar duce cu plăcere. Străbunicul ei purtase ochelari de sârmă. Fusese miner. Bunicul ei purtase ochelari de sârmă. Fusese miner. Drept dovadă ar prezenta fotografiile una după alta.

COLEG DE CLASĂ

Ea găsi cu cale că masele, adică prietenii ei, ar trebui neapărat să vadă cărţile poştale colorate, pe care le primise din Japonia: Stradă comercială din Tokio, seara. Luă cu ea cartea poştală la şcoală, şi, la priveliştea exotică, masele lăsară să plesnească mici băşici din guma de mestecat printre dinţi.

În pauză dirigintele îi făcu o mustrare verbală. Unul

din colegii ei de clasă» raportase că ea face în interiorul şcolii propagandă pentru sistemul capitalist.

Dumneavoastră veniţi întotdeauna în pulovere murdare la şcoală.

Mă scuzaţi, dar o jigniţi pe mama mea.

N-am spus că puloverele nu sunt spălate. Dar purtaţi culori atât de închise.

Sunt blondă.

Doresc ca elevii clasei mele să poarte culori optimiste. În afară de asta, părul dumneavoastră lung arată dezordonat.

Mă pieptăn de mai multe ori pe zi.

Dar cărarea de la mijloc nu e dreaptă.

Locul dialogului: Şcoala medie superioară din G.

Timp: Două sute treizeci şi trei de ani după ce s-a stins din viaţă Friedrich Wilhelm I., Rege al Prusiei.

Friedrich Wilhelm I. (1713 – 1740), denumit Regele sergent.

„Ei bine", zise directorul, „n-au fost jeanşi spălăciţi, au fost pantaloni de cort albastru deschis, de acord. Dar trebuie să fie neapărat pantaloni? Dacă fetele sunt adunate, toate în fustele lor scurte, asta dă o cu totul altă imagine".

Şi plescăi din limbă.

ANTRACT

Vine desculţă de afară, deschide, cu piciorul întins, printr-o lovitură a degetului pe clanţă, uşa dinspre camera ei, pescuieşte cu degetul mic un sutien din ladă, îl ţine în sus, până ce se desfac şi cad rufele împletite cu el şi înaintează – făcând să se cutremure locuinţa – înspre bucătărie. Propteşte căldarea de apă sub robinet, aşa încât vasul face impresia că s-a retras speriat în perete. În timp ce căldarea mai vibrează pe aragaz, îşi potoleşte setea şi expediază dopul cu palma în gâtul sticlei. Apoi aşteaptă. Are o aversiune faţă de apa rece. Şade aplecată înainte, lasă braţele să-i atârne între picioare şi se balansează pe tălpi, în timp ce, din cauza ochelarilor de soare, care ar fi de neînlocuit pe piaţa internă, ţine faţa nemişcată în sus.

Poartă ochelarii de soare şi în spaţii închise, deoarece refuză să se lase manipulată cu ajutorul unor modele de conduită preconcepute. Pe lângă aceasta, ochelarii de soare îi permit să privească cu ochi mai calmi lumea înconjurătoare frustrantă, când aceasta crede, că trebuie să-şi pună în funcţiune mecanismele ei de represiune, fiindcă, bunăoară, puloverul nou e dezbrăcat, de săptămâni, numai în timpul nopţii, sau că jeanşii ei, chipurile, „ar sta în picioare, înţepeniţi din cauza murdăriei”.

De parcă aici n-ar fi vorba despre un act de revoltă împotriva regulilor făţarnice burgheze de a te îmbrăca şi împotriva ipocriziei în general; neţinând seamă de faptul că puloverul acesta se potriveşte ca niciun altul şi că de aceea n-o să stea să-l pună împachetat timp de trei zile pe săptămână în prosop, ca să se poată reface de pe urma zoaielor. Şi mai ţinând seama că în jeanşi proaspăt spălaţi ar arăta ca un convertit. Lăsând în urmă o dâră de apă vărsată şi praf de pe stradă, se retrage în baie. Scaunul rămâne întors cu speteaza spre masă. Uşa tremură în ţâţâni.

După o linişte cu o durată aproape alarmantă, un zgomot brusc ca un foc de puşcă dă de ştire, că toaleta ei s-a terminat. Ca şi înainte poartă puloverul, la origine cu dungi roze, albastru deschis şi albe, bluejeanşii ei, gri de atâta frecat pe nenumărate trepte, borduri de trotuare şi bănci de şcoală, lustruiţi gri, şi ochelarii de soare. Ţine degetele desfăcute şi intră în sandaletele ei cu graţia unei balerine, ca să nu se strice lacul de unghii roşu aprins ca semnalele de circulaţie. Deja pe jumătate în vestibul, zice „Ciao!” şi „Poate ne vedem acolo!”, asta însemnând concertul care urmează să înceapă peste trei ore şi jumătate.

BALAST

Bineînţeles că o să trăiască cândva într-o comună familială. Fiecare o să facă numai ceea ce-i face lui plăcere, şi fiecare o să facă ceea ce-i face lui plăcere şi pentru ceilalţi. Pentru ea ceilalţi o să taie pâinea (dacă

acolo nu există o maşină de tăiat pâine), o să spele pentru ea vasele (dacă acolo nu există o maşină de spălat vase) şi dimineaţa o să transforme din nou pătura dintr-un obiect în formă de spirală în altul mai mult sau mai puţin dreptunghiular (dacă acolo se ţine la asta).

La ce, aşadar, să-ţi însuşeşti îndeletniciri şi să-ţi bagi în cap reflexe, de care n-o să ai nevoie niciodată?

ORDINE

Fetele şi băieţii care şedeau pe banca din colţ în hala goală a gării veneau de la un concert de jaz. Convorbirea lor amuţi brusc. Unul după altul îşi lăsară capul pe umărul celui de alături. Primul tren pleca la 4.46.

Doi miliţieni feroviari, un câine lup în lesă apărură în uşă, se îndreptară spre bancă şi îi treseră pe cei adormiţi de mânecă. „Ori staţi drepţi aici, ori părăsiţi gara. Trebuie să fie ordine aici!” „Cum adică ordine?” întrebă un tânăr, după ce-şi îndreptase trupul. „Doar vedeţi că fiecare şi-a găsit capul imediat”.

„Dacă sunteţi obraznici căraţi-vă imediat, s-a înţeles?” Miliţienii mergeau mai departe.

Tinerii se întoarseră pe cealaltă parte.

Zece minute mai târziu patrula reveni şi îi dădu afară din gară. Afară cădea o ploaie fină. Arătătorul ceasului mare sări la Unu ca un baston de cauciuc.

ELEMENT

Pe raftul său de cărţi din căminul pentru ucenici, Michael aşează Biblia. Nu pentru că ar fi credincios, ci pentru că voia, în sfârşit, s-o citească odată. Pedagogul îi atrase atenţia asupra faptului, că pe raftul unui cămin socialist n-are ce căuta Biblia. Michael refuză să scoată Biblia din raft. Care cămin de ucenici n-ar fi socialist, întrebă el, şi cum într-un stat socialist fiecare cămin de ucenici e socialist, şi nu e îndatorirea bisericii să pregătească muncitori chimişti calificaţi cu bacaleaurat, ar urma că: dacă pedagogul ar avea dreptate, într-un stat socialist, nimeni nu putea deveni muncitor chimist calificat cu bacalaureat în cazul în care insistă să păstreze în cămin pe raftul său de cărţi Biblia. Această logică, expusă sub

scutul medaliei Lessing, pe care Michael o obţinuse la sfârşitul clasei a zecea (media unu virgulă zero), îi atrase rapid atenţia directorului: Biblia dispăru şi Michael continuă să judece logic. Dar profesoara de educaţie civică începu să-l clasifice drept un element din acelea neprevăzute în sistemul periodic al lui Mendeleev şi caracterizate mai îndeaproape prin adjectivul „nesigur”.

Într-o seară Michael fu chemat la serviciul de gardă al întreprinderii. Un domn în civil îi puse în faţă un text, în care un

Dacă un practicant chimist cu prenumele de Michael a primit cumva în 1973 medalia Lessing, atunci nu este vorba despre acela. Totuşi, nimic nu e inventat.

anume Eu se obliga, să nu calce prin capitală în timpul Festivalului Mondial al tineretului şi al studenţilor şi îi ceru să-l semneze.

— De ce? întrebă Michael. Domnul îl privi, ca şi cum n-ar fi auzit întrebarea.

— El o să fie în timpul Festivalului mondial în concediu, zise Michael, şi sub patul său stau bocancii noi-nouţi, pe care nu şi-i luase în niciun caz ca să se caţăre pe turnul televiziunii, la Alex. În timpul Festivalului mondial nici n-o să fie în ţară.

— Atunci poate să semneze deci, zise domnul, întinse braţul peste masă şi puse pixul, care zăcea lângă foaie, în mijlocul ei.

— Dar de ce? întrebă Michael. Textul sună ca recunoaşterea unei vini. El nu se ştie cu nimic vinovat. Cel mult că, odată, făcând autostop era cât pe ce să se urce într-un VW-cărăbuş cu număr de circulaţie vest-german. Atunci organele de siguranţă se informaseră asupra lui la şcoală. Dar asta n-ar fi un motiv pentru el să semneze, că, în timpul Festivalului mondial, n-o să plece la Berlin.

— Ce este sau ce nu un motiv, asta nu intră în discuţie aici, zise domnul. În discuţie e semnătura lui.

— Dar asta trebuie să i se explice, zise Michael.

— Cine, aici, trebuie să facă ceva, rezultă din faptul unic că în statul acesta puterea o exercită muncitorii şi

ţăranii. E recomandabil, aşadar, să nu facă mofturi.

— Michael începu să se teamă că s-ar putea să nu mai fie lăsat să facă autostopul în Tatra; îşi înghiţi observaţia, că ultimele cuvinte le resimte drept o ameninţare şi semnă. Cu două zile înaintea concediului său i s-a retras buletinul de identitate şi i s-a înmânat o legitimaţie provizorie, care nu permitea părăsirea RDG-ului şi pe care scria cu litere invizibile: element nesigur.

Cu dispoziţia topografică a înălţimilor Tatrei în cap şi cu bocancii de alpinism în picioare, Michael porni spre Marea Baltică. Fiindcă n-ar fi fost avantajos pentru el să facă autostop din Z., luă trenul până la K. Pe peronul gării din K., unde coborî

Alex – piaţă mare în centrul Berlinului de Est.

cu ghitara în spinare, o patrulă îi ceai să se legitimeze. „Aha”, zise miliţianul feroviar când zări legitimaţia, şi-i spuse să vină cu el. Fu predat în paza a doi miliţieni, care-l aduseră la sediul miliţiei locale. „Despachetaţi totul!” El despachetă. „Împachetaţi!” El împachetă. „Semnaţi!” Pentru a doua oară el semnă textul, în care un Eu se obliga să nu calce în capitală cât ţine Festivalul mondial. Către orele 24 fu pus în libertate. În dimineaţa următoare – Michael tocmai se postase la marginea şoselei ca să facă semn unui autovehicul – o maşină de miliţie opri, fără a fi solicitată, lângă el. „Buletinul dumneavoastră, vă rog!” Scurt timp mai târziu Michael se află iar în localul miliţiei. „Despachetaţi totul!” El despachetă. „Împachetaţi!” De data asta fu condus într-o celulă de mai multe persoane. Mică întâlnire de ghitare cu interdicţia de participare la Festival. Fuseseră surprinşi cântând un song al lui Biermann ori purtând inscripţia: NU AŞTEPTA TIMPURI MAI BUNE. Îşi auzi strigat numele. „Încotro?” – „O orchestră elveţiană are nevoie de un ghitarist”, zise paznicul ironic. Fu dus înapoi la Z. Concertul avu loc în localul miliţiei.

„Aţi vrut aşadar să mergeţi la Berlin”. – „Am vrut să merg la Marea Baltică”.

— Miliţianul îi răcni în urechi. „Dacă mai minţi încă o

dată, te fac să rămâi cu o impresie zdravănă despre ceea ce înseamnă puterea muncitorilor şi ţăranilor!” Michael fusese fotografiat (cu bandă pe frunte, fără bandă) şi pus în libertate. Pentru a nu trezi în continuare bănuiala, că ar vrea să se ducă la Berlin, se hotărî să facă autostopul mai întâi spre est şi apoi pe Odra în jos spre coastă. În F., un şofer se oferi sigur să-l ia cu el, a doua zi, departe, peste gradul de latitudine al Berlinului. „La şapte jumătate în faţa gării”. La şapte şi jumătate piaţa din faţa gării era albastră de cămăşi şi steaguri: Tinerii se adunau ca să meargă la Festivalul mondial la Berlin. Un supraveghetor cu banderolă îl întrebă pe Michael dacă aparţine vreunui grup de cincizeci. – „Arăt eu oare aşa?” răspunse el.

— Supraveghetorul se întoarse cu doi miliţieni feroviari. „Buletinul dumneavoastră!” Michael refuză să-i însoţească. Explică. Se rugă. îl apucară de braţ. Celulă de arest în gară. Interogatoriu. Miliţienii îi sfătuiră să-şi cumpere un bilet pentru trenul accelerat şi să se întoarcă. El protestă. Are dreptul să-şi petreacă concediul pretutindeni unde permisul său îi îngăduia să se afle. Nu trebuie să se întoarcă până în Z., ziseră miliţienii, ci numai până în D. în caz că are de gând să le facă neplăceri, îi sileşte să înştiinţeze organele de miliţie regionale şi atunci n-ar mai scăpa cu faţa curată. O escortă dublă, cu câine, îl însoţi până la ghişeu şi pe urmă la tren. „Dacă vă daţi jos înainte de D., faceţi arest preventiv!” în toate staţiile intermediare stăteau santinele cu câini. În D. îl aşteptau doi miliţieni şi îl îndemnară să-şi cumpere neîntârziat un bilet spre Z. şi să se urce în trenul de legătură. Se dădu bătut. Pe peronul din Z. aşteptă până ce miliţieni veniră la el. După ce comparară fotografia de pe legitimaţie cu chipul lui, îi dădură legitimaţia înapoi. „Puteţi să mergeţi”.

„Încotro?” întrebă Michael.

REZONANŢĂ

Aici nu se cântă! *Serbarea voastră s-a terminat, duceţi-vă acasă*!

(*Patrulă de miliţie către tinerii, care în data de 8 august 1973, trei zile după încheierea Festivalului mondial*

cântau la ghitară pe Alexanderplatz.)

Când Michael ieşi din braserie, piaţa lăsa impresia că fusese golită. Mai jos de magazinul universal pomi un motor. Gunoiul lăsat de tineri fusese tocmai cărat. Şi un ciob profana piaţa: el. Între santinele, care stăteau acolo ca un crâng repede crescut. Verde, culoarea miliţiei. Veşnic verde.

Ghitara lui nu mai zăcea pe marginea fântânii. Îi luaseră ghitara. Aveau un ostatec.

Miliţianul zise: „Căutaţi ghitara dumneavoastră? Veniţi cu noi”.

În timp ce Michael stătea pe coridorul din localul miliţiei lângă ceilalţi, cu faţa la perete şi cu braţele ridicate, se făcuse ziuă... „Scoate pantofii! Dacă nu te descalţi imediat îţi ard una peste bot, şi unde loveşte laba asta, acolo nu mai creşte iarbă!”

Şezuseră pe bordura fântânii: Ucenici, elevi, pensionari. Mulţi trecători se opriseră şi-i aplaudaseră, mai cu seamă pe cei doi unguri. Unul aproape că scosese scântei din ghitara sa.

Pe decizia amendei de 10 mărci, cu care Michael la ora 3 dimineaţă îşi răscumpăra instrumentul, scria: Tulburarea ordinii de convieţuire socialistă (cântat la ghitară).

LECŢIA DE LITERATURA

Era scoasă din fire. Profesorul îi numise pe Pasternak şi Soljeniţîn nişte derbedei. „Poţi să-ţi închipui aşa ceva?”, zise ea. Şi din nou: „Trebuie să-ţi imaginezi una ca asta!” Poţi să-ţi dai seama ce valoare are Premiul Nobel după faptul că derbedei ca Pasternak şi Soljeniţîn l-au căpătat, spusese profesorul. Ea se prefăcu că nu-i era bine şi ieşise din clasă. „La una ca asta nu poţi, pur şi simplu, să rămâi calm”, zise ea. I-am spus: „Dar la noi a apărut totuşi o carte a lui Pasternak”. „Care?”

„Iniţialele pasiunii”.

„Când?”

Am scos volumul de poezii din raft şi i-am arătat data. „Şaizeci şi nouă? La noi? La noi apar derbedei?!” îşi

duse ambele mâini la frunte. „Şi eu n-am ştiut asta!” Era zdrobită.

MOŞTENIRE

Din cauza comportamentului ei adeseori îndărătnic, ea tiu îndeplineşte întotdeauna normele care se impun unei eleve a ¡şcolii medii superioare.

(*Diplomă, 30.6.1972*)

O dată – o singură dată – am regretat, că visul care mă chinuie mereu tot mai des: sunt din nou în Şcoala medie superioară e numai un vis. Subiectul compunerii pentru acasă suna: *De ce trebuie să ni-l însuşim în mod critic pe Goethe – ilustrat printr-un exemplu*, şi profesorul spusese, accentul trebuie pus pe critic. Această compunere aş fi scris-o cu plăcere.

Ca exemplu aş fi ales convorbirea lui Eckermann cu Goethe, în care vine vorba despre tinerii englezi şi cei germani, şi Goethe spune: „Copiii deja beneficiază de fericirea libertăţii personale, de conştiinţa numelui de englez şi de însemnătatea pe care i-o acordă alte naţiuni, astfel că ei, atât în familie cât şi în instituţiile de învăţământ, sunt trataţi cu un respect mult mai mare şi se bucură de o dezvoltare cu mult mai fericită şi liberă decât noi, germanii. La noi se face totul ca să se domesticească tineretul de la o vârstă fragedă, să se extirpeze tot ce e natură, originalitate şi neastâmpăr, astfel că până la urmă nu mai rămâne altceva decât filistinul”.

Accentul l-aş fi pus pe *critic*

AICI

Vineri, înainte de masă, se încheie cursurile, lunea viitoare e sărbătoare naţională, şi ţinând seama de faptul că statul împlineşte un sfert de veac de existenţă, un tren special va pleca vineri, la ora cincisprezece, din Flussbahnhof spre capitală, cu o mie de tineri, cu o mie de aleşi, printre care ei, cei doi studenţi, nu se numără, şi niciunul din facultatea lor, dar şi ei se simt atraşi către metropola din orăşelul studenţesc, şi lor le e foame de evenimente, sătui fiind de teologie încoace, teologie încolo. Întreabă prin birouri, dacă nu mai există cumva vreun bilet

de participant... vai, nu, clătinări din cap, regrete, şi pentru că sunt nevoiţi să-şi socotească banii, ţin cont de probabilităţi: Din o mie de oameni se vor îmbolnăvi cel puţin doi, al căror loc o să-l ia ei. Şi ca să pătrundă cât mai neobservat, unul îşi pune cămaşa albastră ca a Tineretului liber german, celălalt îşi încheie hanoracul până sus, ceea ce face o impresie bună în piaţa gării, deoarece mulţi poartă hanoracuri peste cămaşa albastră, iar când s-a format un grup de cincizeci, s-au băgat şi ei printre dânşii, la pornire, şi au putut astfel să pătrundă pe peronul barat de miliţie. Vagonul cu două etaje are locuri destule, şi numai când şefii de grupă încep să strige numele componenţilor grupei şi să le bifeze pe lista respectivă, ei preferă să se ducă pe platformă şi să fumeze o ţigară. Şi de al doilea control, la care nu sunt strigate numele, ci fiecare în parte e întrebat cum îl cheamă, scapă tot pe platformă, unde se refugiaseră şi a treia şi a patra oară, când trebuie arătate biletele de participanţi şi se fac încartiruirile. Între timp trenul porneşte, unii schimbă locul, circulă de jos în sus, şi invers, pe genunchi sunt aşezate primele genţi care să servească de suport pentru scat. Deodată un ins în manta se apropie de cei doi studenţi, îi roagă să prezinte biletele de participanţi, le cere buletinele, le ia şi zice: „Veniţi cu mine!” Audierea într-un compartiment special la capătul trenului nu ţine mult, fiindcă adevărul e scurt. Li se ordonă să aştepte pe coridor, şi, după ce stau acolo un ceas bun, trenul, care nu trebuia să se oprească nicăieri, se opreşte, sunt în H., peronul e plin de miliţieni, şi o voce la megafon repetă, fără întrerupere: „Vă rugăm, nu coborâţi! Nu deschideţi uşile!” ceea ce, se înţelege, nu-i priveşte şi pe miliţienii feroviari din compartimentul special. Ca şi cum mecanicul locomotivei le-ar fi oprit scara vagonului drept în faţa cizmelor, patru miliţieni stau în faţa uşii şi-i măsoară pe studenţi.

Cei doi au folosit un tren, pe care n-au avut dreptul să-l folosească. Aici nu se pot închide ambii ochi şi spune: De vreme ce sunteţi aici, o să se găsească un loc de dormit şi pentru voi. Aici nu se poate închide nici măcar un singur

ochi şi spune: Treaba voastră unde dormiţi. Nu poate fi chemat nici conductorul şi pus să le ceară preţul de călătorie, bineînţeles cu supliment ori preţul dublu – drept pedeapsă. Ce tineret încolo, ce tineret încoace? Aici te ia pe sus.

CRĂCIUN

Şedea lângă mine pe bancă cu faţa spre soare şi se bronza. Îşi modificase sprâncenele cu penseta: o dată pentru totdeauna. Cele noi erau două linii severe care o despărţeau de copilărie.

Tăceam amândoi, ea cu ochii închişi. Dar cine ştie ce-o fi văzut, că deodată zise: „De-ar veni odată Crăciunul”.

Trandafirii erau în floare.

„Ce ai de gând de Crăciun?”, am întrebat.

„Nimic”, zise. „Dar atunci ar fi măcar Crăciun”. Îmi aminti că şi anul trecut n-a vrut să renunţe la pomul de Crăciun. împodobit cu beteală, dulciuri şi douăsprezece luminări, îl aşezaseră în camera ei – în faţa unei imense pancarte roşii cu un Che Guevara râzând.

REVOLTĂ

„Marcuse? Ai o carte de Marcuse? Mi-o dai s-o citesc şi eu?” I-am spus, că în cartea asta Marcuse trece în revistă filosofia începând din anul şase sute înainte de Hristos până azi.

„Nu-i nimic”.

Două mii cinci sute de ani de filosofie, asta e deja ceva, zisei eu. La şaisprezece ani, cuiva i-ar putea încă lipsi perspectiva. „Totuşi. Trebuie neapărat să citesc asta”. Îi dădui cartea. Mi-ar fi părut însă rău, i-am spus, dacă ar lăsa-o din mână după primele pagini, ca să n-o mai reia niciodată. A, nu, sigur. Dacă e de la tipul ăla”.

Am întrebat-o dacă ştie, că există doi Marcuse.

„Da? Dar ăsta, ăsta e acela care a provocat revoltele studenţeşti?”

I-am zis că se referă la Herbert Marcuse. Acesta elnsă Ludwig Marcuse. În cartea asta e vorba despre ceea ce-l face pe om om.

„Aşa va să zică”. Privirea ei trecu peste cotorul cărţii.

„Atunci n-am nevoie de ea”.

MANIFESTE

„Să zicem că”, spuse ea, „ai putea să faci acum un manifest. Ce ai scrie în el?” Cum sprâncenele mele dădură semne de încruntare, ea adăugă: „Nu mă gândesc la prostii. Numai aşa. E totuşi interesant”.

„Să scriu? Nu aş scrie nimic pur şi simplu”, spusei. „Există altceva ce ar trebui adus la cunoştinţa oamenilor prin manifeste”. „Şi ce anume?”

„Asta ar trebui să mă gândesc mai precis”.

„Atunci gândeşte-te”, zise ea.

MANIFEST NR. 1

„Şi când totul a trecut – când toate astea s-au consumat: beţia de a mărşălui în masă… şi de a flutura drapele în grup… Atunci o să vină unul, care va face o descoperire de-a dreptul trăsnitoare: o să descopere individul. O să spună: există un organism, numit om, care interesează. Şi dacă acesta e fericit, aceasta e întrebarea. Şi ca el să fie liber, acesta e scopul. Grupurile sunt ceva secundar… statul e ceva secundar. Contează, nu să trăiască statul – contează ca omul să trăiască!”

Kurt Tucholsky

MANIFEST NR. 2

„Trebuie, după părerea mea, să acordăm importanţă apărării bunului nostru celui mai de preţ, oamenii tineri, în general oamenii noştri, de vătămarea pe care le-o aduce aparatul social. Nu e numai faptul, că limba noastră se transformă într-o limbă păsărească sau că e ameninţată să se transforme. E faptul, că multe noţiuni, care pentru noi, când eram adolescenţi, fuseseră fireşti, azi nu mai există, de exemplu noţiunea de tihnă, că un om trebuie să se plimbe, ca să-şi adune gândurile, că un om trebuie să poată să se închidă în sine sau să stea izolat pe o bancă şi să citească ceva, fără ca asta să devină o instrucţiune, fără să fie întrebat dacă asta corespunde cu o oarecare obligaţie…

Trebuie, deci, cred eu, să fie emis un avertisment împotriva unei solicitări prea absorbante a individului şi

împotriva radierii libertăţii şi tihnei din viaţa obştească a cetăţenilor noştri... Umanismul şi organizarea rigidă s-au contrazis întotdeauna. Chiar şi iezuiţii, care ne-au lăsat moştenire o putere spirituală enormă, n-au cunoscut o asemenea încordare în organizaţia lor ca noi".

Arnold Zweig, Dresda, 1954

MANIFEST NR. 3

(îndeosebi pentru proclamatorii de convingeri)

„Trebuie... să ne obişnuim cu înţelegerea... că am putea cădea victimă unei manii, pretutindeni, unde credem că ceva este „cu siguranţă de neclintit. Modestia de a recunoaşte astfel de erori cardinale drept un potenţial aflat în noi înşine, depinde de faptul, dacă omenirea o să fie eliberată de boala prejudecăţilor, sau dacă o să zacă mai departe bolnavă de ele. Şansele de vindecare par să depindă de răbdarea şi amabilitatea, cu care suntem pregătiţi din anii copilăriei pentru viaţa în mijlocul semenilor noştri".

A lexander Mitscherlich

MANIFEST NR. 4

(îndeosebi pentru oameni tineri, al căror ideal este să-şi petreacă tinereţea lungiţi sub măr)

„În fiecare zi mă gândesc, la faptul că viaţa mea exterioară şi interioară se bizuie pe munca oamenilor care trăiesc astăzi precum şi a celor care deja au murit, că trebuie să mă străduiesc să dau în egală măsură ceea ce am primit şi primesc".

Albert Einstein

MANIFEST NR. 5

(îndeosebi pentru oameni tineri, nerăbdători)

„Nu se face nicio revoluţie numai protestând, o revoluţie se face aducând soluţia răului".

Le Corbusier

TACTICĂ

În faţa consiliului pedagogic al unei şcoli socialiste poate să-şi permită deja să raporteze, zise procurorul. Se ştie, că peste tot unde a cântat orchestra de jaz din Ober-W., a avut loc cu certitudine o paradă de modă

Neckermann. A colcăit de cămăşi înflorate. Un nucleu dârz de fani s-a ţinut după orchestră sistematic făcând autostopul. Mda, puteau fi opriţi, pur şi simplu, interzicându-se fără multă vorbă concertul. Numai că: ar fi fost oare dezvăluite rădăcinile ideologice? Aşa că s-a adoptat prin această interdicţie singura tactică potrivită din punct de vedere politic: mobilizarea opiniei publice. Ca să se organizeze adunarea materialului documentar necesar, când orchestra s-a arătat în A., acolo şi în împrejurimi, n-a rămas, în timpul concertelor, nicio şură necontrolată, niciun leagăn de curte neobservat – leagănele de curte din grădinile de zarzavat au, se ştie, o deosebită căutare, fiindcă cei care le iau în posesie fără voie, pleacă de la convingerea că gardul peste care sar e respectat de ceilalţi – iar, spre a asigura material iconografic convingător pentru presă, au fost mobilizaţi fotoreporteri. Totuşi – şi asta o spun deschis – n-a avut loc nicio tentativă de înnoptare ilegală şi nu s-a înregistrat nicio încăierare sau alt fel de acte huliganice. Fanii n-au dănsat, au ascultat muzica doar, care a fost de o intensitate asurzitoare, dar, intensitatea sonoră, după cum se ştie, nu se lasă fotografiată. Între timp, precum s-a aflat, cuvântul de ordine al părţii adverse a fost, să nu se comită contravenţii, pentru a nu da organelor de stat motive să intervină, şi disciplina, cu care a fost urmat acest cuvânt de ordine în drum spre gară nimeni nu s-a făcut vinovat de măcar o singură tulburare a liniştii nocturne, cu toate că, de obicei, în astfel de ocazii, se pleacă acasă urlând – această disciplină dovedeşte caracterul organizat al întregii acţiuni. Faptul că din acest incident organele de resort ale aparatului de stat ar fi tras concluziile lor – ale lor, ţine el să sublinieze –, nu necesită, sigur, o mărturie specială. Incidentul îi priveşte însă şi pe profesori – da, în primul rând pe profesori, deoarece arată, că, dacă şcoala nu-şi face simţită, din timp, influenţa ei, dacă nu foloseşte fiecare împrejurare ca să apere tineretul de manipulările duşmanului, forţele de stat ar putea ajunge în situaţii, în care să nu mai poată recurge la tactica lor, ci să adopte

tactica duşmanului, ceea ce, în cazul de faţă a însemnat, ca, până la urmă, totuşi, să interzică orchestra din Ober-W. pe cale pur administrativă.

IERTARE

La ora de engleză pe care-o ia în particular, la o Miss în vârstă, îşi duce cărţile într-o traistă de in gros, nealbit, cusută în stilul unei raniţe de infanterişti şi având o inscripţie englezească. Într-o după-amiază, venind de la ora de engleză, şi intrând în şcoală, dirigintele descoperă traista şi o ia la rost. De aici, ar avea pe deplin dreptul să conchidă – zice el – că cineva, care umblă cu o piesă de uniformă a armatei americane pe stradă, afişează anumite simpatii şi că aceste simpatii ar fi incompatibile cu dreptul, de a urma o şcoală medie într-un stat socialist. Dacă dânsa crede că pentru un astfel de comportament ar mai putea exista iertare.

Ea îşi aruncă privirea către el ca o tangentă şi tace.

Părinţii sunt convocaţi la şcoală.

Inscripţia de pe traistă sună astfel:

INFANTRY TROOPERS'S KIT

INSTRUCTIONS FOR USE

1. Kit must always be a mess.
2. Records onlyno books.
3. Keep bottom clean for pens.
4. Carry no bomb – fiii with Iove letters.
5. Fight for peace and do not fall except în Iove.

RANIŢĂ DE INFANTERIE MOD DE ÎNTREBUINŢARE

1. În traistă trebuie să domnească întotdeauna dezordinea.
2. Numai pentru discuri. Nu cărţi.
3. Păstrează fundul curat pentru tocul de scris.
4. Nu purta bombe la tine – umple sacul cu scrisori de dragoste.
5. Luptă pentru pace şi nu te repezi în moarte, ci numai în dragoste.)

ADUNARE SUB DRAPEL

Luni dimineaţă directorul şcolii medii superioare din X. stătea lângă drapel – în uniformă de ofiţer al Armatei

populare naţionale, uniformă, în care primea apelul numai în ocazii anumite. „Şi nu se poate”, zise, „ca un elev să-l caracterizeze pe un ofiţer al Armatei populare naţionale drept prost şi semidoct. De asemenea elevi trebuie să ne despărţim”.

(ilomandantul *cercului teritorial voi să-l recruteze pe N., fiu de muncitor şi elev în clasa a unsprezecea, pentru cariera militară. Dar că nu vede, după exemplu*! *directorului, spusese comandantul cercului militar, cât de multilateral formaţi sunt ofiţerii. El are mai* degrabă *impresia – răspunsese N. – că directorul ar fi „unilateral format”: Urmarea metodelor lui educative este că în şcoală numai se toceşte şi abia dacă se mai gândeşte.*)

Drapelul încă nu fusese coborât – iar coborârea avusese loc sâmbătă –, când elevul N. fusese exclus din Tineretul liber german cu unsprezece voturi contra şi o abţinere.

(*Mai înainte se ţinuse o şedinţă a consiliului părinţilor, după care fiecare părinte şi-a sculat fiica din pat cu vorbele. „Nu cumva să votezi pentru ăst*a’… *Nu cumva să spui ceva în favoarea ăstuia*! *„Şedinţei cu părinţii i-au urmat adunările de clasă. „Cine votează pentru N., se îndepărtează de poziţia clasei muncitoare. „În sfârşit, fiecăruia dintre elevii care au fost aleşi ca să ia cuvântul în cadrul discuţiei, pe şcoală le-a fost împărţită câte o pietricică neagră, cu care şi fu alcătuită imaginea neagră a incriminatului*: *înfumurare… Teze menite să producă destabilizarea colegilor… opinii radicale. O elevă n-a corespuns la aceasta întrebând, cum de N. fusese socotit demn să devină ofiţer de carieră.*)

De trei ori drapelul mai răbda ca elevul N. să stea sub el, în timp ce se urca, tot mai în sus, mereu mai solemn, pentru a atinge vârful prăjinei exact la ultimul sunet de trâmbiţă al marşului fanfarei. Apoi elevul N. a fost eliminat din învăţământ. De prietenul său cel mai apropiat se ocupase dirigintele. „Dacă ai să menţii contactul, întrerupt de către noi, atunci putem foarte uşor să întrerupem şi noi contactul cu tine”.

(Lllomandantul cercului teritorial i-a zis mamei lui N.: „Eu n-am considerat afirmaţia fiului dumneavoastră o jignire personală şi nicio jignire a ofiţerilor Armatei populare naţionale. Dar în cazul acesta nu vă pot ajuta.”)

În Berlin s-a dat urmare cererii şcolii de exmatriculare a elevului N.

(„Prin prezenta vă comunicăm că fiul dumneavoastră... a fost exclus din toate şcolile medii superioare ale Republicii Democratice Germane. Motivele şi cauzele văsânt cunoscute. Sperăm că această măsură să aibă drept urmare ca fiul dumneavoastră... să ajungă la înţelegerea deplină privind comportamentul său faţă de cerinţele care se pun unui tânăr cetăţean al Republicii Democratice Germane.”)

În ocazii anumite directorul şcolii medii superioare din X. stă, în uniformă, lângă drapel.

MOTIVE DE ÎNDUIOŞARE

În E., zise ea, s-a spânzurat un elev.

În dimineaţa următoare, băieţi din diferite clase şi-ar fi pus banderole negre, dar conducerea şcolii a dat de înţeles că banderolele ar fi considerate drept o manifestare opoziţionalistă. Elevul ar fi fost membru al Comunităţii tineretului creştin şi a lăsat un bilet cu un craniu barat de o cruce, iar dedesubt inscripţia „Iisus Hristos”. Primii şi-au scos banderolele elevii din ultima clasă, deoarece se aflau în pragul examenului de bacalaureat.

Unii elevi, nu din clasa defunctului, au căpătat permisiunea profesorului să ia parte la înmormântare, dar, la dispoziţia directorului, profesorul a fost silit să o retragă. Pastorul n-a reuşit să-l convingă pe director să-şi modifice părerea.

Membrilor de partid li s-a dat ordin să întrerupă orice discuţii despre mort.

În ziua înmormântării s-a instituit un serviciu de gardă al elevilor şi pe tot timpul orelor uşa de intrare a şcolii a fost încuiată.

BUDDHA

În volumul tipărit la Frankfurt, în editura Insei,

Răzxrătirea lucrurilor de Erhard Kästner, citesc:

„O sută şi cincizeci de metri de la Hagia Sophia şi două sute de metri de la moscheea Sultan Ahmed, în divanul Yolu Dschaddesi se află un local-grădină, care are un spaţiu interior, un etaj şi se cheamă Laie, asta înseamnă Laleaua, un loc de întâlnire pentru haimanale, unde lucrează sârguincios fete care au atins o asemenea depravare, tuciurii, pletoase, cu coapse pline, în zdrenţe pestriţe colorate şi ajunse atât de rău că tinerii turci, care nu sunt obişnuiţi să vadă aşa ceva, profetul nu contemplă cu plăcere goliciunile, nici măcar în hamam, în vestita baie turcească de bărbaţi, unde băieşul şuieră printre dinţi, când un prosop alunecă de pe şold că tinerii turci, chiar sub opreliştea în care trebuie să trăiască, se simt împinşi să strige după ele sau să le bage sub nas degetul gros între alte două degete îndoite, gest obscen, la care ele răspund cu privirile triste ale ochilor lor în general îndreptaţi cu amărăciune către lume. Asta, se pare, nu le supără nicidecum, au îmbătrânit timpuriu la şaptesprezece ani. Prietenii lor sunt păroşi, printre ei întâlnindu-se varianta totalmente sălbatică, după cum şi cea pieptănată, blând catifelată. Toţi vorbind engleză între ei, cu toate că, după pronunţie, se aude cu uşurinţă, că au crescut în Germania.

Ele vagabondează pe vechea cale a opiului şi haşişului, pe vechea cale a mătăsii şi caravanelor, Istanbul, Ankara, Teheran, Kabul, Lahur, Nepal, căci asta e Mekka lor. Faptul reiese şi din afişierul de la Laleaua, plin cu căutări şi oferte de însoţiri (cele aeriene nefiind excluse), şi aluzii erotice, la care se are în vedere orice necesitate.

Găseşti fete simpatice printre ele, mai mult simpatice decât altfel. Fete bine păzite altă dată, cum oare să nu fie, căci există emigranţi, protestanţi, care n-au suportat lipsa de presiune a prosperităţii, şi merită deci mult mai multe simpatii decât înotătorii în ciorbă dulce din Schwabing sau Sylt, şi care sunt însetaţi de revoluţie, dar n-au chef să renunţe la nimic, deşi, tocmai lor, li s-a spus adesea, că pământul n-ar avea destule resurse, dacă toate miliardele şi cele care vor mai veni, ar voi să trăiască aşa ca noi.

De unde, aici, această fericită excepţie. La Istanbul, ele înoată prin valurile de oameni ai străzilor, neluând pe nimeni şi nimic în seamă, nu vorbesc cu profanii; parcă ar fi nişte iniţiate. Se găsesc pentru ele hanuri unde dorm pe pământ, în murdărie, cu cişmele jalnice, latrine mizerabile; când nimeni n-ar îndrăzni acasă să le ofere aşa ceva.

Sandalele, care au, între degetul mare şi cel de-al doilea, o cureluşă şi niciun sprijin pentru călcâi, o să ţină ele oare cele zece mii de kilometrii? Aici în Istanbul mai merge. Dar mai departe9 Unde lumea e săracă, atât de groaznic, încât nu le-ar putea ajuta, chiar dacă ar înţelege ce înseamnă asta, acolo nu se flirtează cu mizeria, ea fiind un lucru înfiorător de serios.

Cine are o fată, care creşte, stă la masă cu capul în pumni şi-şi face griji".

Ştiu, alături, în camera ei, zace deschis şi cu faţa întoarsă („*gravitaţia* fiind folosită ca semn de carte) volumaşul scos de editura Insei la Leipzig: *Viaţa lui Buddha*

KAMASUTRA

Zdrăngănea dintr-o ghitară, suna de parcă o plivea. „Vino să-mi faci o vizită", îmi spusese ea. Dar nu orice conversaţie se lasă începută în orice moment, şi astfel am luat cunoştinţă, că ghitara aparţinea unui băiat, şi am aşteptat. După ce intonase de mai multe ori la rând un acord, care suna potrivit la ureche, spuse, păstrând poziţia degetelor: „Filmul, după cât se spune, e pornografie. Din cauza florilor din pat, şi pentru că ea îi încinge, goală, capul cu o cunună. Profesorii o să explodeze îndată". Apoi, intonă iarăşi acordul.

La singurul cinematograf din oraş rula *Legenda lui Paul şi a Paulei*.

„Pornografie?" am zis. „Fiindcă o femeie, în bucuria pentru bărbatul pe care îl iubeşte, presară o jumătate de vagon de flori în pat? Şi fiindcă nu-l aşteaptă în palton?"

„Deci nu-i pornografie?" Luă ghitara între genunchi şi-şi încrucişă braţele pe coarde.

„Într-un film porno apar oameni, pentru că organele

genitale au nevoie de picioare”.

„Şi de ce se face atâta caz de scena aia?”

„Paula asta transformă un pat într-un strat de flori. Câţi au pus celui pe care îl iubesc măcar o floare pe pernă, vreodată?... Ea transformă o cameră de culcare, în care se face şi dragoste, într-o cameră de dragoste, în care se şi doarme. Paula pregăteşte o sărbătoare pentru dragoste. Câţi o ţin încă la regim de carceră?”

Dânsa contemplă pereţii camerei ei încărcaţi până în plafon cu măşti de ghips, confecţionate chiar de ea, afişe şi fotografii, şi zise: „Vai! Şi eu voiam să aprind luminarea!” Pe noptiera ei se afla o luminare mare de altar. O aprinsei.

„Dar la aceia mai este vorba şi de altceva”, i-am spus. „Când se întâlneşte cu Paula la recepţia diplomatică, Paul îi spune: Vrei totul sau nimic. Şi ea răspunde: Da, şi? Ea e sătulă de lucrurile făcute pe jumătate, de compromisurile putrede.

Şi dânsul, în cele din urmă, e sătul de ele, şi pătrunde la ea cu toporul. Şi dacă asta ar făcea prozeliţi”.

Seara îi adusei *Kamasutra*. Răsfoind am găsit rândul: Şi flori de lotus albastre... Şi din ele cununi.

Kamasutra – Cartea despre arta dragostei de Watsjajana (India veche).

VIZITĂ

„Jürgen şi tipul agasant, care apăruse la Biermann”, zise ea, „se duc aşadar împreună la Gara Friedrichstrasse, unde tipul îşi ia rămas bun, fiindcă brusc îşi aminti că trebuie neapărat să dea un telefon; şi Jürgen pleca spre Lichtenberg cu trenul de şaisprezece şi cincizeci şi opt, ceea ce tipul trebuie să fi văzut sau poate chiar Jürgen i-a spus. Poate însă amintesc întâi că Jürgen dormise la Havemann, înainte de a se duce la Biermann. Oricum: Jürgen se afla în tren la Lichtenberg, când o fată s-a aşezat pe băncile de vis-à-vis din compartiment, dar cu faţa spre el, se dă, pe urmă, încă o dată jos – probabil pentru a primi confirmarea de la cel ce a însoţit-o până aici, că persoana din vagon e într-adevăr Jürgen, care, bineînţeles, nu bănuieşte nimic. (Jürgen spune, că abia în dimineaţa

următoare i-a picat fisa, când a pus discul lui Biermann, dar despre asta va mai fi vorba) –, şi cum se află instalată iarăşi exact în raza privirii lui, îl întreabă, dacă nu cumva se cunosc de undeva. Jürgen, fireşte, nu poate să-şi aducă aminte, la care ea continuă: Asta ar fi totuşi un motiv să călătorească împreună. Îşi înhaţă boarfele şi se aşază vizavi de el, apoi începe să povestească. (Jürgen spune: euforie verbală – silită într-un fel, deci nu numai ca spectacol; Jürgen se pricepe un pic în materie.) Ea povesteşte că studiază germana şi istoria artei, că pictează şi scrie poezii. Când Jürgen pomeneşte de un poet sau un pictor anume.

Biermann – poetul şi cântăreţul Wolf Biermann.

Havemann – e vorba de profesorul Robert Havemann.

observă la ea, de cele mai multe ori, un defect de aprindere a motorului. Tot aşa: La întrebarea lui, ce ştie despre Biermann, ea răspunde: nimic, dar, într-o suflare, îl întreabă pe Jürgen, dacă cunoaşte cartea lui Orwell *o mie nouă sute optzeci şi patru* şi dacă, după părerea sa, e voie să se scrie astfel de cărţi, după părerea ei, nu. Când Jürgen aduce vorba de un pictor tânăr, cu care e prieten, dânsa îl întreabă, dacă nu poate să-i facă într-o zi o vizită şi dacă n-ar putea atunci să meargă împreună la pictorul acela. Se înţelege că Jürgen îi dă adresa. Dar când coboară, e sătul de dânsa: Trei ore-n şir vorbise numai despre ea. (În principiu, fireşte, zice Jürgen, s-a comportat corect: Dacă tu vorbeşti despre tine, celălalt e dispus să vorbească mai degrabă despre el. Şi asta a fost doar începutul.) Două zile mai târziu primeşte o telegramă, că o să vină sâmbătă, şi, sâmbătă după-amiază, când Jürgen urcă împreună cu câţiva prieteni strada, ea aşteaptă deja în faţa uşii. (Purta o rochie grozavă, pipiţa, totul în negru şi cum să spun…) El o întreabă, de unde vine la ora asta, şi ea zice, de la Berlin. Jürgen se miră, fiindcă, după mersul trenurilor, aşa ceva e aproape imposibil. Da, sigur, zice ea, a sosit mai devreme şi de la gară a luat-o unul cu maşina. (Jürgen bănuieşte că oamenii ei au lăsat-o undeva şi că ea nu ştia, dacă fuseseră sau nu observaţi.) Altminteri nu

deranjează de fapt – doar că, la început, situaţia e un pic încurcată, fiindcă prietenii, care veniseră cu Jürgen, nu prea ştiu, ce vrea ea de la Jürgen sau ce vrea el de la ea. Jürgen observă numai că nici acum nu pune nicio întrebare şi pare să nu se intereseze de nimic, de pildă nici măcar de poeziile sale, pe care el le ţine totuşi la vedere întotdeauna pe un raft. Şi nu spune nicio vorbă despre tablourile lui de pe pereţi, tocmai tablourile pictorului, pe care voise neapărat să-l cunoască. Abia după câteva ore întreabă, deodată, cu ce se ocupă ei aici tot timpul, despre ce discută şi dacă formează un cerc stabil – deci întrebări la care Jürgen intră, pentru întâia oară la bănuială, că poate că ea n-a venit de bunăvoie şi că vorbeşte mai mult pentru ceilalţi, decât pentru ei doi (numai că aceştia înţeleseseră mai devreme ca Jürgen, cum află el după aceea). Şi Jürgen îşi alungă numaidecât suspiciunea. Când ceilalţi pleacă, ea mai rămâne, şi fiindcă are numai un loc de dormit, Jürgen apropie două fotolii pentru el şi-i oferă ei patul. Dintr-odată stă goală în cameră. N-are nicio reţinere să se arate, fiindcă pozează ca model la Academia de artă – treizeci de mărci pe oră, zice. Şi se aruncă, pe deasupra, goală în pat. Dar Jürgen n-are niciun chef să se culce cu ea, şi i-o şi spune, întrucât n-o cunoaşte deloc – e, oricât, un motiv. (Jürgen zice că, într-un fel, ar fi avut un sentiment neplăcut, de ghicit exact cum stau lucrurile nu reuşise nici în momentul acela.) în dimineaţa următoare lucrul devine deodată limpede pentru el – şi ea pare să observe ce se întâmplă, îl măsoară numai neîncetat cu privirea şi abia scoate o vorbă. El face cafea şi pune apoi discul de Biermann cu balada despre Stasi. Ea se sperie, încât el vede cum îi bate carotida, dar îşi revine repede şi spune că, da, despre tema asta există multe cântece, e ăsta unul de Wolf Biermann? Jürgen lasă discul să intoneze toate strofele cântecului şi o ia după aceea la întrebări, una după alta. Şi ea îşi dă drumul. Nu avusese voie să studieze, lucrase în Uzina metalurgică Max-Hütte, fusese apoi amestecată într-un caz, uz de folosire abuzivă a medicamentelor cu efect mortal, şi când Jürgen o întreabă,

de când lucrează deja la firma care i-a asigurat, în asemenea condiţii, un loc de studiu şi o locuinţă la Berlin (despre asta îi povestise), ea zice: De ce? Cum aşa? şi: Trebuie să mă ajuţi! Atunci ar trebui să restructureze firma ei, spune Jürgen, şi asta nu stă în puterea lui. Pe deasupra, asta n-ar fi corect din partea sa, câtă vreme i se fac asemenea complimente… Deodată ea ştie şi cine e Huchel, cine Bobrowski, şi când Jürgen pomeneşte de lacunele pe care le-a avut în tren la capitolul acesta, ea zice că, înainte de a fi plecat la el, unul a discutat cu dânsa două zile numai despre poezie. Jürgen îi cere să-şi facă geamantanul. Atunci ea îl întreabă, dacă ar expedia pentru ea mai departe o carte. Despre teatrul absurd, Rowohlt, ştampila Bibliotecii Naţionale Germane, ultima dată de împrumut acum doi ani… Jürgen întreabă, fireşte, de unde o are, la care ea răspunde textual: Asta am pus-o noi la cale. (Deci capcană curată: Participare la un cerc de schimb cu cărţi furate, pe deasupra şi din literatura occidentală.) Jürgen o însoţeşte până la autobuz, şi ea zice, aproape ameninţător, că trebuie s-o ajute, că s-ar afla într-o situaţie critică. Jürgen o roagă să nu-l mai viziteze niciodată, şi ea, din uşa autobuzului, îi spune, că el, nu e în stare, vădit, să dea altor oameni ceva, nici măcar o mână de ajutor… (Jürgen zice că ar fi avut nişte ochi fascinant de stranii, cu adevărat arzători.)”.

CAPTIVAT

Citise *Arhipelagul GULAG*. împotriva sfatului meu să se abţină. Dar nu descrierile de torturi fizice o urmăreau. „Ai citit aia cu Ira Kalina?” m-a întrebat. Nu-mi mai aminteam. – în gara închisorii de tranzit, Butyrka, un cumpărător a zis, după ce a descoperit-o pe Ira Kalina, o fată de şaptesprezece ani: Ia, arătaţi-mi marfa dumneavoastră! Era expusă goală privirilor.

„Dacă te gândeşti, că s-ar putea ca peste noapte să se repete lucrurile” adaose ea, „circulă încă destui ţipi de ăştia primprejur – dacă te gândeşti la asta, atunci te întrebi, de ce totuşi n-o ştergi de aici. Mai bine îi laşi să te împuşte”.

CONCERT DE ORGĂ

(Tocată şi fugă)

Comitetul şcolar din N. a dat dispoziţie directorilor să-i împiedice pe elevii şcolilor medii şi şcolilor profesionale să asiste la *concertele de orgă de miercuri seara. Profesorii le-au aţinut calea elevilor în faţa portalului bisericii spunând părinţilor*: Ori-ori. *Părinţii le-au spus copiilor*: Ori-ori. *Curând nu s-au mai găsit locuri în naos şi de-a lungul galeriei.*

(*Ştire netipăriia în niciun ziar*)

Aici nu trebuie să spuneţi ce nu gândiţi. Aici vă cuprinde neobişnuitul, şi nu sunteţi siliţi din cauza asta să faceţi niciun compromis; nu trebuie nici măcar să renunţaţi la jeanşi. Aici e momentul de linişte al săptămânii. Aici vă simţiţi împăcaţi cu voi înşivă. Aici domneşte orga.

Toate orgilecele fără nume, cărora li se spune fiecăreia „orga noastră”, cele renumite, orgile Silbermann, orga catedralei din Freiberg, cele mici, orga din biserica militară de la Pomssen (douăsprezece registre şi cântec de păsărele) cele puternice, orga Wenzel din Naumburg („Trebuie să simţi însă şi o spaimă plăcută şi să începi să tremuri împreună cu biserica vibrândă, când sunt trase cu pedala profundă, cele peste cincizeci de registre care scot un sunet atât de puternic, încât ai impresia că urechea parcă îţi asurzeşte, ca sub efectul bubuiturii unui tunet care se rostogoleşte”), toate orgile – cele din vest: orga lui

Johann Sebastián Bach din Mühihausen („într-o seară m-am dus la cimitirul din Leipzig, să văd mormântul marelui om: am căutat multe ore în lung şi în lat – fără să dau de vreun J.S. Bach… şi când l-am întrebat pe gropar, acela a clătinat din cap din cauza obscurităţii persoanei şi mi-a spus: Bach sunt mulţi”), cele din nord: orga catedralei din Gtistrow deasupra statuii decadente a îngerului păzitor a lui Barlach, dată la topit şi turnată la loc, cele din sud: orga din Weimar, sub galeria căreia se află sicriul lui Johann Gottfried Herder („Fără entuziasm nu se întâmplă nimic măreţ şi nimic bun pe pământ; cei care au fost

socotiţi smintiţi, au adus omenirii cele mai utile servicii. În ciuda batjocurii, în ciuda persecuţiilor ei şi a dispreţului, ei au răzbătut, şi dacă nu şi-au atins ţinta, au mers totuşi mai departe”), cele din est: orga catedralei Sf. Petru şi Sf.

Paul din Gorlitz, acoperită în întregime cu sori, aprinşi, orga de lumină, de soare („Salve! frumoasa mea gramatică şi retorică; Servitor! frumoasele mele logica şi aritmetica; Bassio le man! frumoasele mele geometria şi astronomia. Fii dar de o mie de ori binevenită! lăudabila, dulcea, măiastră, aleasa şi plăcuta mea muzică! Altele fi-vor arte liberale, dar tu eşti o artă liberală şi voioasă; tu eşti o frântură a cerului; tu eşti o schiţă a bucuriilor eterne, tu eşti un balsam pentru melancolie, tu eşti o împăciuitoare a sufletelor, tu eşti un imbold la evlavie, tu eşti o lucrare a îngerilor, tu eşti o zăbavă pentru bătrâni, tu eşti o desfătare pentru cei tineri”), toate orgile – sub orice acoperiş s-ar aflaar trebui să pornească toate să cânte deodată, să intre în cor cu întreaga lor forţă, din tuburile lor de zece metri lungime cu sunetele cele mai joase, şi cu cele mai înalte groase de câţiva milimetri, cu lemnul şi metalul lor, cu limbile şi buzele lor: toate orgile – cele din est, sud, nord, vest, cele şase mii o sută şi unsprezece tuburi răsunătoare ale bisericii crucii din Dresda, flaşneta din cămăruţa de rugăciune în mina Himmelsfurst din Freiberg, orga încercată de Bach la Hohnstein, aceea din Kirchdorf, cea denumită pur şi simplu „orga noastră” – toate ar trebui să răsune deodată şi să măture de sub orişice acoperiş, minciunile, de care aerul e atât de saturat, încât cel care-şi dă silinţă să rămână sincer, abia mai poate să respire – să alunge vuind întreaga teroare din spirit… Măcar o singură dată, cel puţin pentru o seară de miercuri.

În ordinea citatelor sunt menţionaţi: Johann Christoph Altnikol, Robert Schumann, Johann Gottfried Herder şi Abraham de Sancta Clara.

OMUL

„Omul, omul!” zise ea, protestând aprins împotriva ideii de a fi măsurat cu măsura măsurilor. „Ce e atunci

omul! Nici măcar un virus! Dacă te gândeşti deja la galaxia noastră. Şi câte galaxii mai există!”

Dar într-o luni dimineaţă, în răstimpul a două ore libere, ea, nici măcar un virus, aleargă de la un magazin de discuri la altul şi întreabă de Concertul pentru doi cembali şi orchestră de coarde, c-minor, numărul 1060 din catalogul operelor lui Bach, pe care l-a ascultat duminică.

MĂCAR

O petrecere, care precis o să dureze până spre dimineaţă, aşa ca să nu merite să vii acasă la culcare. În mijlocul săptămânii, în timpul orelor de curs? Eu o sfătui să nu facă asta. „În ziua următoare o să arătaţi ca dracu’ în timpul orelor, ceea ce n-o să fie în favoarea voastră” i-am zis. „Pe deasupra, unul sau altul dintre profesori ar putea să facă din asta un punct pe ordinea de zi”.

„Mi se fâlfâie”, spuse ea.

M-am înscris într-o orbită în jurul mesei de scris:

„Ce vreţi?… Să ştiţi!” i-am zis.

„Măcar ar trebui să vreţi asta, fiindcă să refuzi să minţiţi laolaltă cu ceilalţi, nu ajunge. Şi dacă spun, să ştiţi, că înţeleg să căpătaţi cunoştinţe exacte, de care şi profesorii dispun. Când, deci, o să pricepeţi, că nu trebuie să-i puneţi pe acei profesori, care n-au niciun interes să vă refuze cunoştinţele lor, în situaţia, de a le da dreptate ălora, care ar dori să scape de voi mai bine azi decât mâine? Şi ăstora, care văd un pericol în voi – fie spre salvarea lumii, cum şi-o închipuie ei, fie pentru propria lor carieră, de dragul căreia sunt în stare să strice viaţa oricărui om tânăr, a cărui sinceritate le stă împotrivă – profesorilor ăstora să nu le oferiţi voi argumentele împotriva voastră – ca să spun aşa, pe tavă!”

Ea asculta, cu capul aplecat.

„Şi gândeşte-te la Bom”, adăugai.

— Born a însemnat ceva. În o mie nouă sute şaizeci şi opt a refuzat el, singurul profesor din şcoală, să semneze o declaraţie care saluta invazia Cehoslovaciei. Pentru asta s-a internat pe câteva luni într-o clinică de boli nervoase. Ştiuse şi că în repetate rânduri a intervenit în favoarea lor.

Nu de mult un profesor nou venit a văzut-o stând pe bordura trotuarului şi a adus această comportare în discuţia conferinţei consiliului pedagogic. Aceasta ar fi purtare de hippie, nedemnă de o elevă a şcolii medii superioare. Born întrebase: Şi a unei tinere muncitoare? fiecare argument, pe care îl furnizaţi împotriva voastră, îl furnizaţi contra lui”, am conchis.

Brusc, lacrimi îi izbucniră în ochi. Înainte de a părăsi camera, zise: „Dacă aţi fi măcar ca părinţii lui Bylli: căpăţânoşi, puşi pe interzis totul şi aşa, cum să spun, atunci s-ar putea face măcar ceva contra voastră!”

Ea este pumnul cu care Dumnezeu loveşte în părinţii ei. Dar un pumn, care poate să plângă.

Să trăieşti cu metafora asta imposibilă.

CAFENEAUA SLAVIA

Veniţi în Cafeneaua Slavia, o să tăcem acolo.

Jiří Mahen

Jiří Mahen (1882 – 1939), poet ceh şi animator important al vieţii literare, s-a sinucis; citatul se referă la Cafeneaua Slavia din Bino, care fusese în anii douăzeci şi treizeci un renumit punct de întâlnire pentru artişti.

1968

ÎN SPATELE FRONTULUI

În dimineaţa zilei de 22 august 1968, soţia mea era să cadă jos. În faţa uşii de la intrarea locuinţei noastre era depus un buchet de gladiole. În vecinătate locuia o pereche de inşi mai în vârstă, care aveau o grădină şi ne aduceau câteodată flori. „Probabil că n-au mai vrut ieri seară să ne deranjeze”, zise soţia mea. După-amiază, a venit cu trei buchete de flori în braţe.

„Asta e numai o parte”, zise. Au fost lăsate pentru ea în clinica unde lucrează soţia mea, şi, în afară de dânsa, nimeni nu se mirase. Se ştia că era din Cehoslovacia.

În noaptea de 20 spre 21 august 1968, trupe din Bulgaria, RDG, Polonia, Ungaria şi Uniunea Sovietică au invadat Cehoslovacia.

PALTONUL

Garderobiera coborî la magazie paltonul meu, pe

care îl atârnase într-un ascensor, şi am intrat în cafenea.

În sfârşit, geografia a nimerit-o iarăşi în cazul meu: Spre geamurile mari, unde mi-am căutat un loc, fusese îndreptată gura ţevii unuia din tancurile, care mi-o luaseră înainte.

Eram la Praga.

Tradusesem pentru o editură din Hamburg poemul lui Vladimir Holan *Noapte cu Hamlet* şi nu puteam da cartea la tipărit, fără să fi discutat traducerea cu autorul. Fiindcă volumul urma să aducă devize Băncii Naţionale, primisesem o viză pentru Cehoslovacia în care, momentan, era interzis să călătoreşti.

Aici, în Cafeneaua Slavia, voiam să scriu câteva cărţi poştale. Chioşcurile de ziare aveau expuse benzi cu cărţi poştale reproducând gravuri vechi, care arătau Praga medievală veche în timpul unui asediu sau, privit de sus, bătălia de la 1620 pe Muntele alb, în urma căreia Boemia a fost recatolicizată şi o mare parte a inteligenţei cehe părăsise ţara.

Praga, 9 decembrie 1968.

Chelneriţa se lăsa aşteptată, fapt de care am luat act fără nerăbdare. Sunt băutor de ceai şi arta de a pregăti ceaiul este unica artă, a cărei epocă de înflorire, în ţara asta, nu a sosit încă.

Vladimir Holan (1905 – 1989), poet ceh.

Am trimis o carte poştală în Moravia şi două cărţi, alese cu multă grijă, la Moscova, unde nişte prieteni mă invitaseră, în primăvară, la restaurantul Praga: Ciocniserăm atunci paharele pentru Cehoslovacia.

Când după patruzeci de minute nu reuşisem încă să dau comanda, i-am făcut un semn chelneriţei, rugând-o săvină-bunacuviinţă, mi s-a părut, o cerea. Dar subestimasem, evident, raza privirilor ei. Semnul meu următor cu mâna, acesta, eram convins că îl băgase de seamă, a rămas de asemenea, fără urmare.

Am început să intru la bănuială că la masa mea nu se serveşte.

Dar clientul care a luat loc, puţin mai târziu, vizavi de

mine, nici n-a desfăcut încă bine ziarul, că deja chelneriţa sosi şi îl întrebă ce serveşte. Comanda mea n-o luă nici acum în primire. Îmi întoarse spatele şi se îndepărtă.

Deodată am priceput, că de acolo, de unde veneam eu, trupele străine invadaseră Cehoslovacia.

„Ai predat paltonul acesta în cafenea?" Prietenii mei îşi făcură între ei semn unul altuia cu coada ochiului. Nu dădusem niciodată atenţie mărcii de pe căptuşeală: INFORM. Şi cu litere ruseşti: *Isgotowleno w GDR*

„Nici nu te-ai aşezat bine şi chelnerii erau deja informaţi", zise colega, care turna cafeaua în ceşti.

Unul întrebă: „Ce ai făcut acolo?"

„Am scris cărţi poştale".

„Ia zi, nu cumva, în Uniunea Sovietică".

La confirmarea mea se înecă sorbind cafeaua.

„Păi, acum niciun tânăr miner din Doneţ nu se plimbă prin Praga – şi pe deasupra neînsoţit de o brigadă, e limpede".

„Trebuie să introducem un permis pentru prieteni", zise colega. Şi adăugă: „Bea. Mai fierbem una".

Isgotowleno w GDR: produs în RDG.

Ştirea, că mi s-a refuzat cafeaua în Slăvka – cum se cheamă cafeneaua Slavia în argoul praghez – mi-o luase înainte. Pretutindeni unde mă anunţasem am fost primit cu cafea. Trei zile şi trei nopţi băusem cafea de o tărie, care, dacă s-ar lăsa transpusă în termeni militari, ar fi scos din luptă toate tancurile intrate şi aflate încă acolo. Soldaţii s-ar fi dus treji bine acasă.

PRIETENUL MEU, UN POET AL DRAGOSTEI

El est? unul dintre cei mai curajoşi între Morava şi Moldova, un călcător de interdicţii, un ironist destrămător de dogme. Cu scrisul său contribuise la Primăvara 68.

„Dimineaţa spre trei, o femeie se înfiinţă la uşă, îmi strigă numele, şi tocmai în noaptea aia Alena era la mine", istorisea el. Cu Alena e căsătorit. Nu locuiau la Praga. El lucra numai aici şi avea o garsonieră. „Tu ştii cât de geloasă e Alena", zice. „Noroc că doarme ca un copil – Cea de afară aşteaptă, şi eu stau pe gânduri, cine poate fi:

Jana? Evicka?... Disa? Pe Disa o cunoscuse abia cu câteva zile înainte. Şi ea, o fată minunată! Dar dacă te-ai culcat odată cu una, n-o recunoşti încă imediat după voce. Femeia strigă din nou, bate la uşă. Acum se mişca şi Alena. Îi pun mâna la gură şi-i zic, să nu se mişte, probabil e unul afară, căruia i-au închis uşa barului în nas şi vrea să bea mai departe. Aud apoi cum cea de afară pleacă... La şase jumătate iarăşi bătăi în uşă. Aceeaşi voce.

— Mă duc să deschid, zice Alena.

— Aşa nu poţi să te duci, zic eu şi încerc s-o reţin.

— Sunt, totuşi, curioasă, zice ea şi îşi ia capotul. Când văd că nu mai poate fi evitată catastrofa, mă retrag în baie. Alena vine înapoi, palidă. Praga e ocupată, zice ea, în piaţa Wenzel sunt tancuri sovietice.

— Mă, băiete, dacă ai şti ce s-a petrecut în sufletul meu. An fost bucuros că fuseseră numai tancurile”.

Morava, Moldova – fluvii în Cehia.

ÎNSĂ EROI

(însemnări ale soldatului M., dintr-o unitate de infanterie motorizată)

Întâia alarmă la sfârşitul lui iulie. Trei zile, apoi întreruptă. Suspendarea permisiilor. Motivată cu manevra NATO, „Leul negru”... La alarma următoare deja puşca şi muniţia sunt pe pat. Echipament de camuflaj. La amiază: Întâlnire roşie. În fiecare zi, încarcă! descarcă!... Primele ştiri prin radio şanţ. Echipa de cineaşti cehi ar fi vrut să facă un film cu participarea Armatei Federale, pretext de care Armata Federală s-a folosit pentru a pătrunde în Cehoslovacia. Tulburări la Praga... Ştiri confirmate oficial la întâlnirea roşie. Linie politică: Fiindcă ne putem aştepta ca Armata Federală să nu se oprească în faţa frontierelor noastre, trebuie, la nevoie, să fim gata de atac. Radioul nostru – un Super mare – e blocat: numai Deuschlandsender şi Radio RDG emit încă. Scala e acoperită cu leucoplast. Treaptă superioară de alarmă. 19.8. Alarmă de dimineaţă. Întâlnirile roşii nu mai au loc. 20.8. orele 3 şi treizeci, adunare cu echipament de asalt. împărţire de măşti de protecţie pentru trupă şi de jumbo –

pătura de apărare antiatomică. Printre noi unii care trăseseră până atunci doar opt gloanţe adevărate. Încă o dată, scurt, încolonarea – afară de ofiţeri şi plutonier majori – apoi – plecarea. Fără indicarea destinaţiei. Şi fără repaus. În P... regiment de tancuri pe camioane transportoare. În 21 dimineaţa, acţiune de lămurire în autovehicul. Manifeste: Chemare în ajutor adresată de Cehoslovacia Pactului

Întâlnire roşie – întrunire pentru discutarea îndrumată a evenimentelor politice actuale.

Radio şanţ – răspândire de informaţii şi zvonuri de la om la om.

de la Varşovia. Îndeplinirea datoriei. Prima probă de ajutor frăţesc. Referire lajurământul depus. Despre motivul chemării în ajutor, niciun cuvânt... Cei mai mulţi privesc totul ca pe o variaţie în activitatea militară. O singură grijă: Lucrul esenţial, să fim în octombrie înapoi. Îi afectează numai pe cei ce urmează să se elibereze: în octombrie timpul lor se sfârşea... Rută prin Boemia de nord şi de mijloc. 30 de km înainte de B. Stop. Pădure. Buncărul comandantului. Cinci corturi. Soldaţii trebuie să-şi sape gropi de adăpost. Foaie de cort peste ele, gata. Contrastul trupă – ofiţeri foarte cras. Încă. Starea de spirit însă normală. Instrucţie aproape deloc. Zilnic, două până la patru ore de învăţământ politic. Argumentaţie neschimbată: Invazie a Armatei Federale, manevre NATO, „Leul negru”, în zona de frontieră. Expuneri pe bandă de magnetofon, ilustrate, în parte, cu fotografii. Prelegere strălucită despre muzica beat cu analiză textuală a şlagărului „Pun foc”. Pun foc, asta e soarta mea. Latura politică a faptului: Omul nu gândeşte mai departe. La aceasta, multă muzică beat. În afară de care, discuţii despre Beatles. Iarăşi, cu multă muzică. Linişteşte masele. Şi politic. Tulburările la Praga ar fi provocate de huligani. Suntem stăpâni pe situaţie. Acţiunea militară nu se îndreaptă împotriva poporului ceh... Izolaţi complet de lumea din afară. Niciun ziar. O singură datâND (Neues Deutschland). Poştă: numai cărţi poştale cu numărul poştal

de companie. Modele de text oferite: Nu vă faceţi griji, o duc bine. Transportate cu elicopterul la Berlin. Acolo, ştampilate… Alături de noi polonezi, dungă albă pe cască. Lângă polonezi, sovietici. Fiecare în tabăra sa… Brusc descoperiri de ultimă oră, privind chemarea în ajutor. Tulburările la Praga ar fi fost îndreptate împotriva lui Dubček, şi poliţia a pierdut controlul asupra situaţiei. Descoperiri de arme… Şoferii povestesc ce s-a întâmplat: Camarad de arme a schimbat bunuri ale armatei contra alcool. împuşcat conform legii

ND – „Neues Deutschland" ziar central al ŞED (Partidul socialist unificat al Germaniei); cotidian din RDG.

marţiale… Panică. Întâlnirearoşie. Întrebare, cum este cu putinţă aşa ceva într-o armată socialistă… împărţire a broşurii: *Ce înseamnă patria mea*? Comentariu la jurământ. Subliniere a gravităţii jurământului. Cine 3 depune, se supune jurisdicţiei militare. Pedeapsa cea mai aspră, acum e în vigoare legea marţială… Pentru prima oară aduc la cunoştinţă că domneşte legea marţială. Ne-a înţepenit bulanul în pantaloni! Fiecare tremură numai pentru propria-i piele. Orice pas, orice cuvânt ar putea să însemne moarte. Bunăoară la beţie. Moralul la pământ… Vreme umedă şi rece. Efectele ude, murdare. Cei care urmează să se elibereze văd negru: deja mijlocul lui septembrie!… Până acum filme obişnuite: DEFA, URSS. Nimic politic, amuzament. Acum filme, pentru ridicarea moralului. Coproducţii franco-italiane. „Tigrul celor şapte mări", „Cei trei muşchetari". Când asta nu mai are efect – sex. Filme suedeze cu subtitluri englezeşti. Pentru noi filme mute. Dar carne. Unul se chema „Pietriş negru". Englezesc, cred. Femeie de vreo treizeci de ani, destul de avută, culege unul de pe stradă şi îl ia de bărbat. Îl stoarce, îl termină complet. Apoi îl împinge înapoi în mediul lui asocial. Numai scene de pat. Cu uvertură şi epilog. Ostaşii au scos răcnete… Cu timpul – prin şoferi – pătrunde câte ceva de afară: tentative eşuate de a lua contact cu cehii. Marea dezmeticire: „Credeam că ăştia ne-au chemat?!" Acum e limpede, de ce sovieticii sunt la

Praga şi nu noi. Ar fi trezit amintiri… Gloata demoralizată până la starea de gloată. Fiecare al doilea cuvânt e „întoarcere acasă”. Unii ofiţeri aproape prietenoşi, îndeosebi dacă un soldat de serviciu are la dispoziţie peste noapte o cabină de camion încălzită… în sfârşit, aflăm, că Dubček ar fi fost destituit. N-a arătat duritatea necesară faţă de duşmanul de clasă… De aici încolo, pentru tot ce iese prost există o singură expresie: Ultima răzbunare a lui Dubček!

— Te tai cu deschizătorul de conserve: Ultima răzbunare a lui Dubček! „Compania a treia

Alexander Dubček – din 4 ianuarie 1968 până la 17 aprilie 1969 Prim secretar al Partidului Comunist din Cehoslovacia.

la curăţat cartofi!” Ultima răzbunare a lui Dubček! întrebările, una mai provocatoare ca cealaltă. Nimănui nu-i mai e teamă. Am fi tras numai ca să ne apărăm pielea. M-am maturizat în timpul acela căţân toţi anii dinainte!… În sfârşit: alcool. Oficial interzis. Acum fiecare zi o sticlă mare de bere. Sub mână şi ţuică. Depinde, cum stai cu banii. Aşa fusese tot timpul… în 28 octombrie întoarcerea acasă. Pe partea noastră, oprire în fiecare localitate mai mare. Tineri pionieri. Cravate. Ceai. Primari. Delegaţii din întreprinderi. Fotografii. Albume cu poze. Clase de elevi cu steguleţe. În piaţă „Bal de manevre”. Singurul lucru de luat în seamă: fete din Tineretul liber german. În sfârşit ceva de strâns în braţe… Patru zile în total. Soldaţii-reacţiune exclusiv morocănoasă. Arătăm ca porcii. Rufăria de corp schimbată în două luni de trei ori. Puţim. Suntem însă eroi.

CĂTUŞE

După o ultimă inspecţie… la 19 noiembrie 1945, furăm conduşi, fiecare de către un soldat, dar fără cătuşe la mâini, pentru prima oară, în sala tribunalului…

(Albert Speer, inculpat în Procesul criminalilor de război, la Nürnberg)

„Am stat numai patai luni în puşcărie, apoi a venit amnistia” zise S., infirmier într-un sanatoriu din Thuringia.

„Confecţionasem manifeste împotriva invadării Cehoslovaciei şi le prinsesem cu cuie în noaptea de 25 spre 26 august pe copaci şi pe tăbliile soneriilor. Opt, circa. Dar aveam mai multe. Textul nu-l mai ţin minte precis. Se încheia cu: Cetăţeni, treziţi-vă L.

Rău, n-am fost tratat în timpul detenţiei. Numai când am fost adus la judecătorii de instrucţie m-au tras de păr afară din maşină… Şi trebuia pe urmă să stai, gol, în faţa miliţienilor şi să citeşti regulamentul instituţiei… Odată paznicii au jucat mingea cu mine – adică eu eram mingea. Te împing de la unul la altul, şi unii stau astfel încât nu-i vezi; atunci crezi că ai să cazi. Celui ce trece prin asta îi tremură pe urmă bine genunchii… La dezbateri am fost adus prin curtea închisorii, cu cătuşe la mâini şi păzit de doi inşi. Sentinţa scrisă era: doi ani şi jumătate închisoare de corecţie. Asta nu-i tabără de muncă, ci ceva mai aspru. Dar în motivarea sentinţei scria că justiţia a ţinut seamă de vârsta mea, şi de aceea mi-a dat o pedeapsă atât de blândă. Aveam cincisprezece ani”.

1975

Fără speranţă, fără îndoială. (Dedicaţia mandatarului Cooperativei agricole de producţie din Prosetin, Dr. habil. Vitezslav Gardavsky, fost docent de filosofie, Bino, într-un exemplar al cărţii sale *Speranţă din îndoială*)

Vitezslav Gardavsky, născut în 1923, a studiat filosofia şi filologia la Universitatea Carolingiană din Praga, doctor în 1964 cu o lucrare despre catolicismul german, abilitare în 1967 cu tema „Fenomenul Germania”; 1966/67, serie de eseuri *Dumnezeu nu a murit cu totul* în săptămânalul literar praghez „Literâmi noviny”, Praga (extrase din cartea cu acelaşi titlu sub tipar); 1969 *Speranţă din îndoială* (tradusă în lb. germ., München, 1970).

Prosetin – sat din lanţul montan boemo-morav.

ÎNMORMÂNTAREA

E vremea înmormântărilor tăcute (Un cetăţean din Praga)

„Înmormântarea are loc astăzi, la orele 17”.

Vorbitorul anonim întrerupe mesajul telefonic… Înmormântare? A cui? Stai pe gânduri cui ai putea să-i dai un telefon şi afli: A. a murit. Crematoriul Motol.

Cei care locuiesc în Motol, o pornesc de la ora 16. Ştiu, că dacă a murit un om ca A. nu e indicat să meargă toţi în acelaşi timp pe stradă. Miliţia ar putea să înţeleagă asta greşit. Dar pentru cei care stau la capătul celălalt al oraşului, e mai greu să ajungă la Motol, aşa că vor sosi abia mai târziu.

Miliţia a oprit circulaţia pe stradă şi a derivat maşinile care se îndreptau spre Crematoriu, prin suburbii şi sate din jur.

B. O să vorbească. I s-au acordat cinci minute. B. a zis: Bine, atâta ajunge! În faţa crematoriului i s-a spus: numai un minut!

B. azis: Bine, atâta ajunge. În faţa sicriului spune: „A. amurit. Vă rog să vă ridicaţi.’1 Şi apoi: „Vă mulţumesc”. Exact un minut. Dar nu e obiceiul ca lumea să se ridice în picioare. Când cei din spate au ajuns să iasă din crematoriu, n-au apucat să vadă nimic. Lumina în cimitir n-a fost aprinsă. Drumul coboară şi din când în când are una sau două trepte. Dar e tivit de oameni. Cine stă pe înălţimea unei trepte, zice: treaptă. Să nu cadă nimeni.

Motol – cartier situat în extremitatea părţii de vest a oraşului Fraga.

RAPORTUL UNUI SPĂLĂTOR PRAGHEZ AL GEAMURILOR DE FAŢADĂ

Patru luni n-am găsit de lucru. La aproape şaptezeci de locuri libere m-am prezentat – nimic. Apoi, în sfârşit, am găsit un post ca strângător de fecale. Dar când am vrut să încep, mi-au zis, că nu merge, fiindcă aş câştiga prea mult în profesia asta. Dacă te suspendează din post, ai voie să câştigi numai o anumită sumă… Între timp au fost de trei ori la mine. Tu ai multe cunoştinţe, ai avut o slujbă în străinătate, ziceau, scrie ce ştii despre fiecare în parte – şi am uitat totul!… Să put pe dinafară, asta, da, aş fi acceptat”. Înclină uşor paharul către mine, apoi bău.

Fecalizator – lucrător la serviciul de ecarisaj.

CORESPONDENŢĂ DIN BOEMIA

A tradus cincizeci de cărţi din poezia contemporană şi literatura mondială în limba cehă. A dat nenumărate impulsuri la răspândirea literaturii cehe şi slovace în străinătate, a sfătuit traducători, redactori şi editori străini, şi a redactat o operă de o viaţă întreagă din prefeţe şi postfeţe.

Când după anul 68 oameni de ştiinţă foarte stimaţi trebuiseră să părăsească institutul la care lucra şi el, îşi dădu, în semn de protest, demisia. De atunci, în Cehoslovacia, numele lui are numai dreptul de publicitate al tăbliţei de pe uşa unei locuinţe şi din dreptul unei cutii poştale.

Scrisoare din 4 iulie 1975: „Totul este sever controlat, îndeosebi la colegi… Din călătoria mea, n-o să se aleagă, bineînţeles, nimic. Cine ştie dacă în viitor o să-mi mai fie permis să călătoresc într-o ţară socialistă. Evident, nu se poate concepe, că cineva cunoaşte trei sute de oameni în străinătate, şi că asta e normal în profesiunea mea. Desigur, în munca mea pentru literatura cehă în străinătate şi pentru literatura de peste hotare pot să prezint aici, ceva cu adevărat pozitiv. Dar povesteşte-i asta unuia, care a venit la cultură sub raport profesional numai pentru câteva luni… Poate, totuşi, că odată o să am iarăşi din nou posibilitatea, să ajut nişte cărţi cehe

Citatele au fost uşor modificate în unele locuri, sensul lor însă corespunde exact originalului.

Importante să treacă peste bariera limbii – gratuit. Pentru ceea ce omul iubeşte, nu trebuie să primească bani ca să facă, nu-i aşa?”

Scrisoare din 24 octombrie 1975: „Fiul nostru n-a fost admis nici măcar în şcoala profesională la seral, cu toate că la examene a fost cel mai bun din 80 de candidaţi. Admişi au fost 20… Asta e strigător la cer, şi aş dori să pot trăi clipa, când cel răspunzător pentru asta va trebui să-şi ispăşească vina”.

Carte poştală din 7 noiembrie 1975: „Fac traduceri printre rânduri… Probabil degeaba. Dar ceva trebuie să

facă omul pentru creşterea reputaţiei poeziei cehe! Sub raport financiar am ajuns la punctul zero. Dar într-un fel o să supravieţuim până la urmă… Fiul nostru e tare amărât. Duritatea şi samavolnicia care i se arată sunt prea de tot. Dar nu numai lui”.

Unul din timbrele de pe scrisori, sub inscripţia: *Cehoslovacia eliberare de către armata sovietică 1945 – 1975* arată soldaţi sovietici dansând în mijlocul unor copii, femei şi bărbaţi cehi şi slovaci, care dansează fluturând entuziaşti buchete de flori.

PASTEURELLA PESTIS

Deja la începutul anului nou, în 1945, Beneš îşi prezentă la Londra oamenii. Doctorul Duchicek, un socialist naţionalist şi mâna dreaptă a ministrului Hubert Ripka… deveni brusc unul dintre liderii Partidului Popular. De asemenea troţkistul Pavel Schonfeld-Tigrid (evreu – notă a redacţiei)”.

Medicul practic, Revista pentru pregătirea medicală, Praga, 20 aprilie, 1975, pag. 233.

Pasteurella pestis: microb al ciumei.

Edvard Benea – din 1918 până în 1935 Ministru de externe al Cehoslovaciei, din 1935 până în 1938 şi din 1945 până în 1948 Preşedinte de stat (… s-a bazat… în anii ’46 – ’48 pe forţe reacţionare” – citat din Lexikon A-Z în două volume, Enzyklopädie Volkseigener Verlag, Leipzig, 1956).

ÎN LOC DE POSTFAŢĂ

*

MUNCITOR SILVIC

„Domnul doctor?”

„Nu sunt domnul doctor”.

„Aşa va să zică”. Bărbatul care strigase de peste gard în întuneric, reintră în umbrarul de alături, unde lumea asculta muzică de harmonică şi de unde se auzeau din când în când izbucnind râsete.

Cu toate că abia zăream ceva continuam să cosesc. Eram aici, ca să termin de scris o carte, şi fiindcă medicul, căruia îi aparţinea locuinţa de concediu, anunţase vizita

soţiei sale împreună cu doi nepoţi, voiam să aranjez gazonul.

Când fierul coasei atingea piatra săreau scântei.

„Domnul doctor?” Din nou bărbatul se afla la gard.

„Eu nu sunt domnul doctor”.

„Ei, bine, atunci vino totuşi încoace, fir-ar al naibii!”

Am dus coasa şi vasul cu gresia de ascuţit sub streaşină şi am trecut dincolo.

Cantitatea sticlelor goale de pe masă lăsa să.se presupună procentul de alcool din sângele, care circula aici. Cei de faţă se strânseseră mai tare unul lângă altul, ca să-mi facă loc, şi femeile chicotiră.

„Ia spune-mi acum, ce faci oare dincolo?” întrebă bărbatul care venise la gard şi pe care îl văzusem recent cu o pereche de cai cărând lemne. „Ari sau coseşti?”

Toţi râseseră.

„Recunoaşte că ai arat. S-au auzit doar un pocnet şi un trăsnet!” Vecinul îi zise, să mă lase în pace. Că terenul ar fi pe alocuri plin de moloz, el însuşi a îngropat cu basculanta dărâmăturile acolo... În afară de asta, aş fi scriitor.

„Ce eşti – scriitor?” întrebă cel cu caii. Şi, brusc, cu glas tare: „Ţi-e foame?”

Cu atâta hotărâre nu s-a interesat încă niciodată cineva de nevoile mele trupeşti.

„Trautel” – se întoarse el către nevastă-sa, care era şefa cooperativei de desfacere şi consum – „Trautel, du-te şi adâncoace o porţie cu cârnaţi, una din alea mari, ăsta primeşte din partea mea o porţie cu cârnaţi, ăstuia îi e foame!”

Femeia nu luă ordinul în serios şi râse către mine.

El, însă, insistă, să-mi aducă o porţie cu cârnaţi, aşa că ea ridica din umeri şi se strecură pe lângă genunchii celorlalţi. Era la uşă deja, când el zise pe neaşteptate: „Stai – vreau să-l mai întreb ceva”. Ceilalţi făceau gălăgie şi el dădu cu pumnul în masă. „Tăceţi odată!” Apoi mă privi puţin dintr-o parte. „Scrii aşa, ca-n ziar, sau cum e în viaţă?”

REINER KUNZE

referinţe critice

După apariţia acestei cărţi mă aştept la orice măsură represivă pe care un guvern o poate adopta faţă de un scriitor.

Reiner Kunze, într-o scrisoare către editura Fischer, după apariţia cărţii. sale *Anii cei minunaţi*.

(...) *Dar nu am avut încotro, această carte a trebuit să fie scrisă, în această carte am încercat să meditez asupra unor şocuri morale de efectul cărora n-aş fi putut scăpa altfel*. (...) *Poate ca ea să ajute şi altor oameni să suporte aceleaşi zguduiri sau unele asemănătoare*.

Kunze într-un interviu cu Hans-Jürgen Wiessner, în „Kennzeichen D", programul de televiziune ZDF, Portrait Reiner Kunze-Europäische Ideea, pag. 18.

Este vorba (*în cartea* Anii cei minunaţii *de obtuzitatea multor persoane mature, a acelora, care se află în posesia autorităţii şi puterii sau care şi-o arogă. Este vorba despre reprimarea gândirii critice şi despre îndoctrinarea copiilor şi adolescenţilor. Este vorba* despre *urmările unei educaţii filistine*.

Anselm Katz: *Nickelbrillen – westliche Mode. Ein neues Buch von Reiner Kunze*. (*Ochelari de sârmă – modă vestică. O nouă carte de Reiner Kunze*), în Blickpunkt, pag. 254, 1976 – Europäische Ideea, Sonderheft 1976, editat de Andreas W. Mytze, pag. 21).

(...) *Aceştia sunt „anii minunaţi", evident minunaţi în mod special pentru copiii de la şase până la 16 ani, al căror prezent şi viitor se pare a consta în a fi delatori şi a fi denunţaţi la rândul lor, sau ambele deodată*.

Heinrich Böll: *Reiner Kunzes Prosa*: *Die Faust, die-weinen kann* (*Proza lui Reiner Kunze*: *Pumnul care poate să plângă*), în DIE ZEIT, nr. 39.17.09.1976 – Europäische Ideea, pag. 14/15.

Nu cunosc o altă carte, care articulează mai exact, mai autentic, grosolanele şi subtilele puneri sub curatelă în statul german al „socialismului real".

Peter Horst Neumann: *Wertsache Buch*: „*Die*

wunderbaren Jahre „von Reiner Kunze (Cartea – obiect de valoare: *Anii cei minunaţi de Reiner Kunze)*, în Materialen, pag. 223.

Aici nu se înfăţişează altceva decât viaţa cotidiană, şi aceasta este programată în întregime, astfel încât orice abatere trebuie să surprindă şi să arate ca o subversiune. Totul poate însemna deviere: concertul de orgă şi concertul de jaz.

Biblia şi Pasternak.

(…) Kunze relatează cu mare măiestrie amestecul de adaptare şi nesupunere, de visul unei „Gegenwelt „şi satisfacţii, care nu le pot fi răpite, totuşi, oamenilor tineri.

Hans Mayer: Aus dem Alltag der Lüge. *Die wunderbaren Jahre* Reiner Kunzes (Din viaţa cotidiană a minciunii. *Anii cei minunaţi* ai lui Kunze). În Frankfurter Allgemeine Zeitung. 16.10.1976 – Reiner Kunze. Materialen zu Leben und Werk, editat de Heiner Feldkamp, editura Fischer, Frankfurt a. M., 1987. pag. 233/234.

Textul aruncă o privire unică înfricoşătoare asupra raporturilor umane din RDG (…) furnizând mai multe lămuriri despre Germania şi despre soarta Cehoslovaciei decât valuri întregi de literatură propagandistică.

Heinrich Böll: „Laudatio auf den Georg-Büchner-Preisträger Reiner Kunze (1977)" (Cuvântare festivă în onoarea deţinătorului Premiului Georg Büchner, 1977, Reiner Kunze), în Reiner Kunze, Materialien, pag. 60.

Niciun rând nu este întâmplător şi de prisos (…) în această proză, al cărei autor pare a fi un chirurg cu o înclinaţie profundă pentru poezie. (…) Proza aceasta trebuie citită încet, trebuie savurată lent (…) ca să se guste priza la satiră, pe care o furnizează *însăşi realitatea prezentată aici.*

(…) Aceştia sunt „anii minunaţi" evident minunaţi în mod special pentru copiii de la şase până la 16 ani, al căror prezent şi viitor se pare a consta în a fi delatori şi a fi denunţaţi la rândul lor, sau ambele deodată.

Heinrich Böll: „Reiner Kunzes Prosa: Die Faust, die

weinen kann" (Proza lui Reiner Kunze: Pumnul care poate să plângă), în DIE ZEIT, nr. 39, 17.09.197 fe – Europäische Ideea, pag. 14/15.

Nu cunosc o altă carte, care articulează mai exact, mai autentic grosolanele şi subtilele puneri sub curatelă în statul german al socialismului real.

Peter Horst Neumann: „Wertsache Buch: *Die wunderbaren Jahre* von Reiner Kunze" (Cartea – Obiect de valoare: *Anii cei minunaţi* de Reiner Kunze), în: Materialien, pag. 223.

Greutăţile pe care le cunoaşte maturizarea adolescenţilor, diferendele lor cu părinţii, nu sunt deduse de către Reiner Kunze demagogic din circumstanţele politice; aceste conflicte între generaţii au loc pretutindeni, dar privindu-le în condiţiile din RDG, ele ciob îndese un aspect aparte.

Manfred Jäger: *Obererzieher und ihre Opfer*: *Konflikt der DDR-Generationen* (*Pedagogii şi victimele lor*: *Conflictul generaţiilor din RDG*), în Deutsches Allgemeines Sonntagsblatt, 19.09.1976 – Europäische Ideea, pag. 16.

Reiner Kunze nu s-a lăsat doborât nici prin presiuni psihice şi nici prin concesii din partea autorităţilor (...). În cartea sa curajoasă şi sinceră, pledează pentru individ şi pentru (...) apărarea bunului nostru cel mai de preţ, oamenii tineri, în general oamenii noştri, de vătămarea pe care le-o aduce aparatul social.

Jürgen P. Wallmann: *Die wunderbaren Jahre*: Zu einem Prosabuch von Reiner Kunze" (*Anii cei minunaţi*. Despre un volum de proză al lui RK.), în Die Tat. Zürich. 03.09.1976 – Europäische Ideea, pag. 6/7.

Foarte rare sunt cărţile (...) care zdruncină prin mesajul lor şi impresionează prin forţa lor poetică. Anii cei minunaţi a lui Reiner Kunze este o astfel de operă. Poezia din ea nu reprezintă o frumuseţe căutată pentru ea însăşi, gratuită, ci izvorăşte din înfăţişarea strictă a faptelor. Precizia care caracterizează volumele sale de poezie (...) a fost transpusă în proză astfel încât noţiunea compromisă de poem în proză se umple iarăşi de sens.

Karl Corino: *„Die Zeit der stummen Begräbnisse”* (*Vremea înmormântărilor tăcute*), în Deutsche Zeitung, 10.09.1976-Europäische Ideea, pag. 12.

Prozele sole, Kunze le-o şlefuit aşa cum numai Lessing îşi şlefuise epigramele (...). *Cititorii cu simţul limbii bagă de seamă îndotă*: *Proza aceasta aparţine celei moi bune tradiţii germane*. (...) *Mai lucid şi mai limpede n-a exprimat niciun alt autor, nici bardul Biermann, nici filosoful Hetvemann, cât de constrângătoare poate fi atmosfera de disciplină şi ordine poliţienească* (...).

Wolfgang Ignée: *Reiner Kunze*, în Stuttgarter Zeitung, 15 09 1976-Europaische Ideea, pag 13.

În cartea sa Anii cei minunaţi, *Reiner Kunze s-a sustras categoric optimismului politic al societăţii din RDG privind viitorul. Dar s-a sustras şi viziunilor sumbre ale viitorului, proprii multor democraţii din occident, deoarece el se situează ca şi Günter Kunert, în linia existenţialismului camusian. Esenţei acestuia îi e străină orice utopie social-politică sau soteriologic-istoncă. Cu toate acestea există la Reiner Kunze, spre deosebire de Kunert, ace*! totuşi *formulat element individual şi din el decutge o exigenţă morală înaltă şi speranţa*.

Heiner Feldkainp: *Eine Skizze zu Werk und Wirkung Reiner Kunzes*. Einleitung zu Materialien (D *schiţă asupra operei şi influenţei lui Reiner Kunze*, Introducere în Materialien), pag. 18.

Ceea ce exprimă textele din Anii cei mim: aţi *este o consternare sinceră în faţa unor situaţii pe care Wolf Biermann le denunţa public de mulţi ani*.

Völker Hage: *Gitarrespielen au f dem A lex. Geheimnis gelüftet*: Das neue Buch des DDk-Autors Reiner Kunze vorgestellt (*Cântatul la ghitară pe Alexanderplalz*: A fost prezentată noua carte a autorului din RDG, R, K.). În FAZ, 02.09.1976 – Europäische Ideea. pag 4

Kunze se consacră şicanelor mărunte, cu care te obişnuieşti (...). *El arată urmările nefaste ale sistemului de educaţie absolut unilateral din RDG*. (...) *Ar fi îndrăznit oare un autor german să publice o astfel de carte în 1936*

(…)?

Joachim Kaiser: *„Neuer Herr Keuner begegnet alten Übeln. Zu R.K.'s W.J"*. (*Un nou domn Keuner întâmpinănecazuri noi*). *Despre A.c.m. a lui R.K.*, în Süddeutsche Zeitung. 9/10.10.1976 – Europäische Ideea, pag. 24.

Împotriva reglementărilor şi interdicţiilor (…) *scriitorii – de la Lessing până la Brecht* (*şi Eich*) *– s-au opus cu îndemânare şi agerime prin parabole şi fabule. Kunze se integrează prin* Anii cei minunaţi *în această linie opoziţionalistă*.

Wolfram Schütte: *„Widerspruch und Eingedenken. R.K.'s Prosa-Miniaturen D.w. J"*. (*Contestaţia şi evaluarea tradiţiei. Miniaturile în proză A.c.m. ale lui R.K.*), în Frankfurter Rundschau 23.10.1976 – Europäische Ideea, pag. 30.

Aproape mai important decât nivelul său artistic înalt apare faptul că filmul Anii cei minunaţii *loveşte din plin în inima germanilor. Violarea sufletului oamenilor tineri sub emblema statului RDG* (*ciocanul şi compasul*), *aminteşte insistent de violarea sufletului oamenilor tineri sub semnul svasticii. Şi ne avertizează, în subtext, de ambiţiile grupărilor politice totalitariste de orice fel* (…).

Sabine Brandt: *„Politische Polemik um einen deutschen Film"* (*Polemică politică în jurul unui film german*). În R.K. Materialien, pag. 246.

NOTA TRADUCĂTORULUI

Privitor la exprimarea numelor proprii cehe din text: Accentul se pune întotdeauna pe prima silabă: a – a lung, închis, cz, e – ce, ca în Cehia, e – e scurt, deschis, ca în deltă, e-ălung închis, e – fricativ palatal sonor, ca în iederă, h – h ca în haz, i – i lung, închis, r – re sonor, s – fricativ dental surd, ca în casă, s – ş, calm şi, v – v, ca în vas (ca sunet final: f), y – i scurt, închis, y – i lung, închis, z – fricativ dental sonor, ca în zi (ca sunet final: fricativ dental surd), z – ca în jurnal.

EDITURILE UNIVERS ALIA
Preşedinte Director General: Doina Uricariu
Str. Bahluiului nr. 11, Sector 1, Bucureşti
Tel. /fax: 222.07.68
Str. Alexandru Constantinescu Nr. 33, Sector 1 Etaj 3
Bucureşti 71326
Tel: 224.16.64
E-mail: dustylefx.ro
USA BOOKS
Ten West Fifteenth Street, Suite 1126
New York City, NY 10011 – 6826 USA
e-mail: Ldusainstaol.com
Tel. /fax: 212.727.2157; 212.727.2159
Tehnoredactare computerizată:
(Impui editorial UNTVERSALIA
Timbrul în valoare de 2%
se virează la Uniunea Scriitorilor din România cont. Nr. 2511.1 – 171.1/ROL
Tiparul executat la
S.C. LUMINA TfPOS.r.l.
Strada Luigi Galvani nr. 20 bis, sector 2, Bucureşti
Tel. /fax: 210.51.90